

PIRMINIO PROFESINIO RENGIMO SISTEMA LIETUVOJE

/Detalus tematinis pranešimas/

Pagal Europos profesinio mokymo plėtotės centro (Cedefop) struktūrą parengė

Profesinio mokymo metodikos centras

2005

TURINYS

<i>0401 Bendra informacija apie profesinį rengimą</i>	3
040101 PPR plėtra	4
040102 Ryšys tarp PPR ir bendrojo ugdymo	8
040103 Profesinių kvalifikacijų struktūra	9
040104 Pirminio profesinio rengimo teikėjai.....	10
040105 Socialinių partnerių ir įmonių vaidmuo.....	11
040106 Planavimas ir prognozavimas	12
040107 Pirminio profesinio rengimo sistemos diagrama	13
<i>0402 PPR pagrindinio ugdymo lygmeniu</i>	14
040201 Mokymo programos.....	15
040202 Mokymosi pasiekimai	15
<i>0403 PPR vidurinio ugdymo lygmeniu</i>	17
040301 Stojimo reikalavimai ir reikalavimai mokykloms	19
04030101 Profesinio mokymo pasirinkimo skatinimas.....	19
040302 Mokymo programos.....	19
04030201 Mokymo turinys	20
04030202 Vertinimas.....	21
04030203 Kokybės užtikrinimas.....	21
040303 Mokymosi pasiekimai	21
04030301 Kvalifikacijos suteikimas	21
04030302 Tolimesnės galimybės	21
<i>0404 Pameistrystės mokymo programos</i>	22
<i>0405 Mokymo alternatyvos jaunimui</i>	22
040501 Stojimo reikalavimai.....	23
040502 Mokymo programos.....	23
040503 Mokymosi pasiekimai	23
<i>0406 Pirminis profesinis rengimas povidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu</i>	24
040601 Stojimo reikalavimai.....	25
040602 Mokymo programos.....	25
040603 Mokymosi pasiekimai	26
<i>0407 Pirminis profesinis rengimas aukštojo mokslo pagrindinių studijų lygmeniu</i>	28
040701 Stojimo reikalavimai.....	29
040702 Studijų programos	30
040703 Mokymosi pasiekimai	30
<i>0408 Informacijos šaltiniai</i>	32

0401 BENDRA INFORMACIJA APIE PROFESINĮ RENGIMĄ

Pirminio profesinio rengimo (*angl. initial vocational education and training*) koncepcija yra pristatoma LR Švietimo įstatyme (2002): “Profesinio mokymo paskirtis – padėti asmeniui įgyti, keisti ar tobulinti kvalifikaciją ir pasirengti dalyvauti kintančioje darbo rinkoje. Pirminis profesinis mokymas yra formalusis, visuotinis ir skirtas įgyti pirminę kvalifikaciją. Jis teikiamas mokiniams, įgijusiems pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą. Mokiniam, įgijusiems pagrindinį išsilavinimą, jis gali būti teikiamas kartu su viduriniu ugdymu. Pirminis profesinis mokymas gali būti teikiamas ir pagrindinio išsilavinimo neįgijusiems ne jaunesniems kaip 14 metų mokiniams”.

Pirminio profesinio rengimo (PPR) sandara:

Pirminis profesinis rengimas pagrindinio ugdymo lygmeniu (<i>angl. lower secondary education</i>)	
<p>1-osios pakopos profesinio mokymo programos</p> <p>[ISCED 2]¹</p>	<p>Skirtos moksleiviams, ne jaunesniems kaip 14 metų amžiaus, neįgijusiems pagrindinio išsilavinimo. Moksleivių amžius: 15 -18 metų.</p> <p>Programų trukmė: 2-3 metai. Jas baigus išduodamas kvalifikacijos pažymėjimas (ISCED 2). Suteikiama profesinė kvalifikacija atitinka antrą profesinio išsilavinimo lygį.²</p> <p>Pageidaujantiems sudaroma galimybė gauti pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą. Turintys pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą gali tęsti mokymąsi vidurinėse bendrojo lavinimo arba profesinėse mokyklose.</p>
Pirminis profesinis rengimas vidurinio ugdymo lygmeniu (<i>angl. upper secondary education</i>)	
<p>2-osios pakopos profesinio mokymo programos</p> <p>[ISCED 3]</p>	<p>Skirtos moksleiviams, baigusiems pagrindinę bendrojo lavinimo mokyklą (10 klasių ir turintiems pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą) ir norintiems įgyti tik profesinę kvalifikaciją. Moksleivių amžius: 15/16 - 17/18 metų.</p> <p>Programų trukmė yra 2 metai. Jas baigus išduodamas <i>profesinio mokymo diplomas</i> (ISCED 3). Suteikiama profesinė kvalifikacija atitinka antrą profesinio išsilavinimo lygį.</p> <p>Baigusieji 2-osios pakopos profesinio mokymo programas negali tęsti mokymosi aukštesniame švietimo lygmenyje. Jiems būtina įgyti bendrąjį vidurinį išsilavinimą.</p>
<p>3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos</p> <p>[ISCED 3]</p>	<p>Skirtos moksleiviams, baigusiems pagrindinę bendrojo lavinimo mokyklą (10 klasių ir turintiems pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą) ir norintiems įgyti profesinę kvalifikaciją ir bendrąjį vidurinį išsilavinimą. Moksleivių amžius: 15/16 - 19/20 metų.</p> <p>Programų trukmė yra 3 metai. Jas baigus išduodamas <i>profesinio mokymo diplomas</i> (ISCED 3) bei <i>brandos atestatas</i>. Suteikiama profesinė kvalifikacija atitinka trečią profesinio išsilavinimo lygį.</p> <p>Profesinių mokyklų absolventams, turintiems brandos atestatą, tolimesnio mokymosi galimybės aukštesiose mokyklose yra tokios pat, kaip ir bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų absolventams. Į aukštąsias mokyklas priimama pagal brandos atestato pažymius; kai kuriais atvejais laikomi specialūs stojamieji egzaminai.</p>
Pirminis profesinis rengimas povidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu (<i>angl. post-secondary (non-tertiary) level</i>)	
<p>4-tosios pakopos profesinio mokymo programos</p> <p>[ISCED 4]</p>	<p>Skirtos turintiems brandos atestatą ir norintiems įgyti profesinę kvalifikaciją. Studentų amžius: 18-21 metai.</p> <p>Priklausomai nuo specialybės sudėtingumo, studijų trukmė: 1-2 metai. Baigusiems išduodamas <i>profesinio mokymo diplomas</i> (ISCED 4). Suteikiama profesinė kvalifikacija atitinka trečią arba ketvirtą profesinio išsilavinimo lygį.</p> <p>Absolventų tolimesnio mokymosi galimybės yra tokios pačios kaip bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų absolventų. Į aukštąsias mokyklas priimama pagal brandos atestato pažymius; kai kuriais atvejais laikomi specialūs stojamieji egzaminai.</p>

¹ ISCED 1997 – Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija

² Penki profesinio išsilavinimo lygiai, įvesti Lietuvoje, yra aprašyti 040103 dalyje "Kvalifikacijų struktūra"

Pirminis profesinis rengimas aukštojo mokslo pagrindinių studijų lygmeniu (<i>angl. tertiary</i>)	
Aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų programos [ISCED 5B]	Skirtos turintiems brandos atestatą ir norintiems įgyti aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. Studentų amžius: 18-22 metai. Studijų trukmė: 3-4 metai. Baigusiems išduodamas <i>aukštojo mokslo diplomas (ISCED 5)</i> . Suteikiama profesinė kvalifikacija atitinka penktą profesinio išsilavinimo lygį. Studijų programas teikia aukštojo mokslo institucijos kolegijos. Kol kas dar nėra sukurta sistema kolegijų absolventams tęsti studijas universitetuose ir perkelti ankstesniųjų studijų kreditus. Paprastai šie absolventai studijas universitete turi pradėti nuo pirmo kurso.

Kolegijos veikia nuo 2000 m. Jos buvo įsteigtos pavidurinių studijų sektoriaus reformos metu. Pagrindinis reformos rezultatas – palaipsniui aukštesniųjų mokyklų atsisakymas ir neuniversitetinio aukštojo mokslo atsiradimas. *Aukštesniosios mokyklos* – įstaigos, teikiančios profesinę kvalifikaciją ir aukštesnįjį išsilavinimą, kuris nepripažįstamas aukštuoju išsilavinimu. Priėmimas į aukštesniąsias mokyklas jau sustabdytas.

LR Švietimo įstatymas nustatė, kad formaliojo profesinio mokymo programos gali vykdyti profesinės mokyklos, gimnazijos ar turintys licenciją mokyti pagal šias programos kiti švietimo teikėjai.

Mokiniai ir studentai pirminio profesinio rengimo sistemoje

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, pirminio profesinio rengimo sistemoje mokosi ir studijuoja 34 proc. 15-19 m. amžiaus jaunuolių.

Lentelė: 15-19 m. amžiaus jaunimo pirminio profesinio rengimo sistemoje dalis, palyginti su bendru 15-19 m. amžiaus gyventojų skaičiumi*

	1995-1996		2000-2001		2002-2003	
	Tūkst.	%	Tūkst.	%	Tūkst.	%
Bendras 15-19 m. amžiaus gyventojų skaičius	254.2	100.0	260.4	100.0	274.1	100.0
Bendras mokinių profesinėse mokyklose skaičius, iš kurių	49.2	19.4	47.0	18.0	44.4	16.2
1-osios pakopos profesinio mokymo programose	5.2	2.0	7.7	3.0	7.4	2.7
2-osios pakopos profesinio mokymo programose	22.3	8.8	4.3	1.7	1.4	0.5
3-čiosios pakopos profesinio mokymo programose	17.2	6.8	28.3	10.9	27.9	10.2
4-tosios pakopos profesinio mokymo programose	4.5	1.8	6.7	2.6	7.7	2.8
Bendras studentų aukštesniosiose mokyklose skaičius	24.2	9.5	37.4	14.4	22.4	8.2
Bendras studentų kolegijose skaičius	0.0	0.0	3.5	1.3	26.2	9.6

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Lietuvos statistikos departamentas, 2004

040101 PPR plėtra

PPR Sovietų Sąjungos laikotarpiu³

Prieš atkuriant nepriklausomybę Lietuvoje veikė Sovietų Sąjungos reikalavimus atitinkanti profesinio rengimo sistema. Sistemą sudarė vidurinės profesinės technikos mokyklos ir technikumai.

Vidurinėse profesinėse technikos mokyklose mokėsi silpniau besimokantys moksleiviai, baigę devynias bendrojo lavinimo mokyklos klases. Profesijos mokymas trukdavo trejus metus ir baigusiems būdavo suteikiama kvalifikacija bei vidurinės mokyklos baigimo dokumentas. Taip pat veikė technikos mokyklos, į kurias buvo priimami asmenys, baigę vidurinę bendrojo lavinimo mokyklą.

³ Baltoji knyga. Profesinis rengimas (iki aukštojo universitetinio lygmens), 1999

Aukštesnė profesinio rengimo grandis buvo technikumai. Juose devynias bendrojo lavinimo klases baigusiems moksleiviams mokymas trukdavo ketverius metus, o baigusiesiems vidurinę mokyklą – iki dvejų metų. Baigusieji įgydavo specialųjį vidurinį išsilavinimą ir kvalifikaciją.

Profesinio mokymo reformai ruoštis buvo pradėta dar tebesant Sovietų Sąjungoje. 1989 m. paskelbtame leidinyje "Tautinė mokykla" jau buvo siūlymų, kaip reikėtų reformuoti profesines technikos mokyklas ir technikumus. 1990 m. atkūrus nepriklausomybę, profesinio rengimo sistemos pertvarkos imtasi nedelsiant.

PPR sistemos plėtotė 1990-2004 m.⁴

Pagrindiniai PPR reformos bruožai:

1990

- LR Švietimo ir mokslo ministerijoje įsteigtas Specialistų rengimo departamentas
- Vidurinės profesinės techninės mokyklos pervadintos į profesines mokyklas. Profesinėse mokyklose įvestos keturios pakopos
- Programų rengimas decentralizuotas ir perduotas mokykloms

1991

- Priimtas LR Švietimo įstatymas
- Įgyvendinta technikumų reforma, juos reorganizuojant į aukštesniąsias mokyklas

1994

- Patvirtinti pedagogų atestacijos nuostatai. Prasidėjo pedagogų atestacija

1995

- Įsteigta trišalė Profesinio mokymo taryba prie LR Švietimo ir mokslo ministerijos
- Prasidėjo Phare profesinio mokymo reformos programa (Phare- 94). Ši programa ir jos tęsia Phare-97 turėjo didelės įtakos visos profesinio rengimo sistemos plėtrai. Programos metu sukurti strateginiai dokumentai, naujos mokymo programos bei mokymo medžiaga. Programos finansinė parama skirta ir mokymo įrangos modernizavimui.

1996

- Patvirtintas Profesinio rengimo programų registras. Registras įteisino Lietuvos kvalifikacijų sistemą
- Įkurtas Profesinio mokymo metodikos centras

1997

- Priimtas LR Profesinio mokymo įstatymas, reglamentuojantis pagrindinį ir darbo rinkos profesinį mokymą
- Įteisinti profesinio išsilavinimo lygiai
- Vytauto Didžiojo universitete įsteigtas Profesinio rengimo studijų centras; pradėtos profesinio mokymo vadybos magistro studijos
- Įkurtos Profesinio mokymo tarybos apskrityse
- Prasidėjo nacionalinės švietimo informacinės sistemos kūrimas (sistema veikia nuo 2002 m.)

---

⁴ Profesinio rengimo reformos Lietuvoje chronologija, 1990-2003 (ištrauka iš šalies išteklių dosjė, įteiktos Cedefop, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą), <http://www.efp.eu.int>

1998

- Patvirtinta profesinio rengimo standartų struktūra; patvirtinti pirmieji standartai
- Pradėtas atsakomybės už profesinių mokyklų mokinių įgytos kvalifikacijos įvertinimą perdavimas Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams (baigta 2003 m.)
- Pagal Phare aukštojo mokslo reformos Lietuvoje programą (HERIL), pradėta diegti savianalize grindžiamos kokybės užtikrinimo sistema
- Parengta Profesinio rengimo baltoji knyga
- Lietuva pradėjo dalyvauti Europos Sąjungos Leonardo da Vinci ir Socrates programose

1999

- Parengta Lietuvos Aukštojo mokslo "Baltoji knyga". Joje pasiūlyta įsteigti aukštojo neuniversitetinio mokslo sektorių
- Sudarytos Ūkio šakų ekspertų grupės, patariamieji organai kuriant profesinio rengimo standartus
- Patvirtintas profesijų klasifikatorius
- Atlikta profesinių mokyklų tinklo analizė ir pradėtas profesinių mokyklų tinklo optimizavimas
- Pagrindinis bendrasis lavinimas išplėstas iki 10 metų. Tai lėmė profesinio mokymo programų atnaujinimą

2000

- Priimtas LR Aukštojo mokslo įstatymas. Įstatymas įteisino aukštąjį neuniversitetinį mokslą
- Optimizuojant mokyklų tinklą, atsakomybė už žemės ūkio profesines mokyklas perduota LR Švietimo ir mokslo ministerijai
- Apjungiant kelias regiono profesines mokyklas, įsteigti pirmieji daugiafunkciniai regioniniai profesinio rengimo centrai. Procesas tebevyksta ir 2004 m. regioniniai profesinio rengimo centrai įsteigti dar 3 regionuose
- Atlikta pirmoji sektoriaus analizė mažmeninės prekybos sektoriuje
- Pradėta aukštesniųjų mokyklų reforma; įsteigtos pirmos aukštosios neuniversitetinės mokyklos - kolegijos (reforma baigta 2004 m.)

2001

- Į visas pagrindinio profesinio mokymo programas įvestas verslumo modulis
- Priimti pirmieji teisiniai aktai, padedantys pagrindą neformaliai ir savarankiškai įgytoms žinioms ir gebėjimams pripažinti

2002

- Pradėjo veikti atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (<http://www.aikos.smm.lt>). Sistema yra prieinama visiems, joje sukaupta informacija apie studijų/ mokymo programas, kvalifikacijas ir švietimo institucijas
- Baigtas mokymo turinio atnaujinimas kompetencijų ir tikslų pagrindu
- Parengta Profesijos mokytojų rengimo Lietuvoje koncepcija ir Profesijos mokytojo profesijos standartas
- Vytauto Didžiojo universitete pradėtas pirminis profesijos mokytojų rengimas. Vytauto Didžiojo universiteto Profesinio rengimo studijų centras parengė vienerių metų pedagoginio minimumo modulinę programą profesijos mokytojams

2003

- Priimta nauja LR Švietimo įstatymo redakcija
- Patvirtintos Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos
- Patvirtinta Profesinio orientavimo strategija
- Parengta Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo koncepcija
- Baigtas kolegijų tinklo kūrimas
- Baigtas atsakomybės už profesinių mokyklų mokinių įgytos kvalifikacijos įvertinimą perdavimas Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams
- Pradėtas profesinių mokyklų pertvarkymas į viešąsias įstaigas eksperimento tvarka. Dauguma profesinių mokyklų yra valstybinės biudžetinės įstaigos. Tai varžo mokyklų interesą ir galimybes ieškoti papildomų finansavimo šaltinių bei plėtoti naujas paslaugas. Pakeitus mokyklų juridinį statusą, jų valdyme galės dalyvauti ir kiti steigėjai (įmonės, apskričių viršininkų administracijos, savivaldybės ir kt.). Eksperimentas bus palaipsniui tęsiamas kitose mokyklose

2004

- Patvirtintas Lietuvos 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas
- Patvirtinta Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija ir jos veiksmų planas
- Patvirtintas Profesinio orientavimo strategijos įgyvendinimo planas
- Patvirtinta Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų strategija ir programa
- Patvirtinta Profesinio mokymo informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo strategija
- Patvirtinta Pedagogų rengimo koncepcija
- Pradėta rengti nauja LR Profesinio mokymo įstatymo redakcija
- Reformuota profesinių mokyklų finansavimo sistema. Profesinių mokyklų finansavime įdiegtas moksleivio krepšelis
- Parengti ir patvirtinti 55 profesinio rengimo standartai
- Atliktos 3 sektorinės analizės viešbučių ir restoranų, mechanikos ir elektronikos ir informacinių technologijų sektoriuose
- Profesijos mokytojų tęstinio mokymo nuostatos, suformuluotos Profesijos mokytojų rengimo Lietuvoje koncepcijoje, buvo išbandytos praktikoje statybos sektoriuje. Planuojama patirties sklaida kituose sektoriuose
- Paskelbti pirmieji kvietimai teikti paraiškas Europos socialinio fondo paramai gauti

Dabartinės diskusijas dėl profesinio rengimo plėtotės, pirmiausiai, įtakoja poreikis į šiuo metu rengiamą naują Profesinio mokymo įstatymo redakciją įtraukti inovacijas. Kitas svarbus diskusijų „variklis“ yra būtinybė Lietuvai sėkmingai įsijungti į Europos darbo rinką. Pagrindinės diskusijų temos:

- Kvalifikacijų sistemos, kuri skatintų mokymąsi visą gyvenimą, kūrimas;
- Pirminio profesinio rengimo sistemos reforma, siekiant, kad daugiau gyventojų dalyvautų tęstiniame mokyme;
- Profesinio mokymo prestižo bendrojo ugdyto atžvilgiu gerinimas.

Šiuo metu įgyvendinamos iniciatyvos:

- Profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemos kūrimas pagal Profesinio orientavimo strategijoje suformuluotą viziją;
- Pirminio profesinio rengimo kokybės užtikrinimo sistemos kūrimas;
- Perėjimo iš mokyklos į darbą stebėsenos sistemos kūrimas.

040102 Ryšys tarp PPR ir bendrojo ugdymo

PPR pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse turi panašų formalų statusą kaip ir bendrasis ugdymas. Yra sudarytos sąlygos įgyti bendrąjį išsilavinimą kartu su profesine kvalifikacija: į 1-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programas įtraukti bendrojo ugdymo dalykai yra tie patys kaip ir bendrojo ugdymo programose. Todėl judėjimo iš profesinių mokyklų į bendrojo lavinimo mokyklas praktiškai nėra.

Tačiau, nepaisant panašaus formalaus statuso, vaikai prioritetą teikia bendrajam ugdymui. Tokio pasirinkimo pagrindinės priežastys:

- PPR prestižas visuomenėje yra žemas istoriškai. Paprastai tik prasčiau besimokantys mokiniai renkasi profesinę kryptį. Todėl bendrojo lavinimo dalykų mokymo lygis profesinėse mokyklose yra žemesnis nei bendrojo lavinimo mokyklose.
- Į aukštojo mokslo įstaigas priimama pagal brandos egzaminų rezultatus. Privilegijų profesinių mokyklų absolventams ir asmenims su darbine patirtimi nėra.

PPR ir bendrasis lavinimas skiriasi savo institucine ir organizacine struktūra bei, žinoma, mokymo turiniu (*curriculum*).

Bendrojo ugdymo ir pirminio profesinio rengimo institucijų tinklas

Bendrojo ugdymo programas vykdo *gimnazijos, vidurinės mokyklos, profesinės mokyklos* ir kitos mokyklos.

PPR programos dažniausiai vykdo dvejų tipų švietimo institucijos: *profesinės mokyklos*⁵ ir *kolegijos*.

Finansavimo sistema

Bendrojo ugdymo funkcija yra perduota savivaldybėms, todėl bendrasis lavinimas finansuojamas iš savivaldybių biudžeto.

Profesines mokyklas finansuoja steigėjas, t.y. valstybines mokyklas finansuoja LR Švietimo ir mokslo ministerija. Kolegijos gauna valstybės biudžeto lėšas numatytoms programoms įgyvendinti.

Bendrojo ugdymo ir profesinio rengimo programų skirtumai

Pagrindinis skirtumas tarp programų yra tai, kad PPR programos yra orientuotos į gebėjimų ir kompetencijų lavinimą, tuo tarpu, kai bendrojo ugdymo programose prioritetas teikiamas žinių įgijimui. Kitas svarbus skirtumas yra susijęs su praktiniu mokymu: PPR atveju, praktiniam mokymui skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.

Programų rengimas

Tiek bendrojo ugdymo, tiek profesinio mokymo programas rengia mokyklos. Bendrojo ugdymo atveju, programos rengiamos remiantis valstybės patvirtintomis Bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiomis programomis, Bendrojo išsilavinimo standartais ir Bendraisiais ugdymo planais. Profesinio mokymo programos rengiamos remiantis galiojančiais profesinio rengimo standartais ir Pagrindinio profesinio mokymo programų bendraisiais reikalavimais, kuriuos tvirtina Švietimo ir mokslo ministras. Parengtas programos aprobuoja darbdavius atstovaujanti organizacija, o vėliau, atlikus ekspertizę, jos patvirtinamos Švietimo ir mokslo ministro įsakymu.

Mokiniai ir studentai PPR ir bendrojo lavinimo sistemose

Daugiau vaikų, norinčių įgyti vidurinį išsilavinimą, renkasi bendrojo lavinimo mokyklas, o ne mokymąsi profesinėse mokyklose, kuriose kartu su brandos atestatu, jie gali įgyti profesinę kvalifikaciją ir profesinio mokymo diplomą. Be to, vidurinį išsilavinimą galima įgyti kai kuriose aukštesniosiose mokyklose, kurios vykdo 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programas.

---

⁵ Pagal teisės aktus formaliojo profesinio mokymo programos gali vykdyti profesinės mokyklos, gimnazijos ar turintys licenciją mokyti pagal šias programas kiti švietimo teikėjai. Tačiau šiuo metu profesinės mokyklos yra pagrindiniai PPR teikėjai.

Lentelė: Mokinių, siekiančių vidurinio išsilavinimo, skaičius

	1995-1996		2000-2001		2002-2003		2003-2004	
	Iš viso	%	Iš viso	%	Iš viso	%	Iš viso	%
Bendras mokinių, siekiančių vidurinio išsilavinimo, skaičius, iš jų	92311	100.0	96624	100	110941	100	114087	100
<i>Bendrojo lavinimo mokyklose</i>	72531	78.6	67781	70.2	82434	74.3	85888	75.3
<i>Profesinėse mokyklose</i>	17157	18.6	28248	29.2	27962	25.2	27584	24.2
<i>Aukštesniosiose mokyklose</i>	2623	2.8	595	0.6	545	0.5	615	0.5

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos Departamentas. Vilnius, 2004

PPR institucijų ir bendrojo lavinimo mokyklų absolventų nedarbas

Statistinės informacijos apie baigusiujų pirminio profesinio rengimo institucijas ir bendrojo lavinimo mokyklas nedarbą nėra.

040103 Profesinių kvalifikacijų struktūra

Lietuvoje įvesti 5 profesinio išsilavinimo lygiai. Juos 2001 m. patvirtino Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministrai.

Lentelė: Lietuvos profesinio išsilavinimo lygiai

Profesinio išsilavinimo lygis	Profesinio išsilavinimo lygio apibūdinimas	Minimalus bendrojo išsilavinimo cenzas
Pirmas	Kompetencija atlikti nesudėtingas, pasikartojančias darbo operacijas.	-
Antras	Kompetencija atlikti principinių savarankiškų sprendimų nereikalaujantį specializuotą darbą.	Pradinis/ pagrindinis
Trečias	Kompetencija atlikti sudėtingą darbą pakankamai atsakingų ir savarankiškų sprendimų reikalaujančiose veiklos srityse. Įgyjamas gebėjimas derinti grupės veiklą.	Vidurinis
Ketvirtas	Kompetencija atlikti sudėtingą darbą atsakomybės, savarankiškumo, gilių žinių ir specifinių gebėjimų reikalaujančiose veiklos srityse. Įgyjamas gebėjimas organizuoti ir administruoti grupės veiklą.	Vidurinis
Penktas	Kompetencija savarankiškai atlikti kūrybinį atsakomybės reikalaujantį darbą konkrečiose veiklos srityse. Išsamiais žiniomis pagrįsti gebėjimai leidžia planuoti ir vertinti darbą, vykdyti valdymo funkcijas.	Aukštasis

Aukščiausias profesinio išsilavinimo lygis yra penktas. Šis lygis pasiekiamas baigus trejų metų trukmės dienes aukštąsias neuniversitetines studijas.

Galimybė įgyti aukštesnį profesinio išsilavinimo lygį priklauso nuo turimo minimalaus bendrojo išsilavinimo cenzo. Trečio profesinio išsilavinimo lygio atveju (3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos) absolventai įgyja profesinę kvalifikaciją ir brandos atestatą. Brandos atestatas užtikrina galimybes tęsti studijas aukštojo mokslo lygmeniu. Toliau plėtojama perėjimo iš kolegijų į universitetus sistema.

Profesinės kvalifikacijos yra apibrėžtos profesinio rengimo standartuose. Standartai rengiami III, IV ir V profesinio išsilavinimo lygiams, remiantis LR Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų patvirtinta tvarka. Standartų rengimą organizuoja Profesinio mokymo metodikos centras; specialiai kiekvienam rengiamam standartui įteisinama Standarto rengimo grupė. Standartų projektus aprobuoja atitinkamos ūkio šakų ekspertų grupės (ŪSEG), sudarytos trišalės partnerystės principu. Vėliau standartų projektus tvirtina Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministrai.

Sėkmingai išlaikiusiems baigiamuosius egzaminus absolventams profesinės kvalifikacijos suteikiamos Kvalifikacijos egzamino komisijos sprendimu. Baigiamųjų kvalifikacijos egzaminų organizavimas profesinėse

mokyklose yra deleguotas Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Kolegijų atveju, pačios įstaigos yra atsakingos už studijų rezultatų baigiamojo vertinimo organizavimą.

040104 Pirminio profesinio rengimo teikėjai

LR Švietimo įstatymas nustatė, kad formaliojo profesinio mokymo programas gali vykdyti profesinės mokyklos, gimnazijos ar turintys licenciją mokyti pagal šias programas kiti švietimo teikėjai. Mokymo įstaigoms suteikta gana didelė autonomija, pvz.:

- Mokyklos direktorius yra atsakingas už personalo įdarbinimą;
- Mokyklos gali pasirinkti, kokias programas jos norėtų teikti, ir pačios rengia mokymo programas pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus ir Bendruosius mokymo planus;
- Mokyklos vaidina svarbų vaidmenį planuojant mokinių priėmimą: mokyklos siunčia siūlymus dėl priimamų moksleivių skaičiaus Švietimo ir mokslo ministerijai, prieš tai suderinusios juos su Regioninėmis profesinio mokymo tarybomis.

Pagrindiniai pirminio profesinio rengimo teikėjai yra:

- *Profesinės mokyklos.* Vykdo pagrindinio ir vidurinio ugdymo (ISCED 2-3) bei pavidurinio (neaukštojo mokslo) (ISCED 4) lygių profesinio mokymo programas.
- *Kolegijos.* Vykdo aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų (ISCED 5) programas.
- *Aukštesniosios mokyklos.* Vykdo vidurinio ugdymo (ISCED 3), pavidurinio (neaukštojo mokslo) ir aukštesniųjų studijų (ISCED 4, 5) lygių profesinio mokymo programas.

Institucijos apibūdinimas	Lygmuo
<p>Profesinės mokyklos – tai profesinę kvalifikaciją ir bendrojo lavinimo žinias teikiančios mokymo įstaigos. Kai kurios mokyklos taip pat vykdo tęstinį profesinį mokymą (ypač bedarbių mokymą). Daugumos mokyklų steigėjas yra Švietimo ir mokslo ministerija, todėl valstybės biudžetas yra pagrindinis profesinių mokyklų finansavimo šaltinis. Mokyklos gana tolygiai išsidėsčiusios Lietuvoje: tik 4 nedidelės savivaldybės iš 60 savo teritorijoje neturi profesinių mokyklų.</p> <p>Profesinių mokyklų infrastruktūros pokyčiai yra susiję su mokyklų tinklo optimizavimu:</p> <p>– Optimizuojant profesinių mokyklų tinklą, apjungiant kelias regiono profesines mokyklas, pradėti steigti regioniniai profesinio rengimo centrai. 2003-2004 m.m. pradžioje veikė 7 regioniniai profesinio rengimo centrai.</p> <p>– Dauguma profesinių mokyklų yra valstybinės biudžetinės įstaigos. Tai varžo mokyklų interesą ir galimybes ieškoti papildomų finansavimo šaltinių bei plėtoti naujas paslaugas. Todėl nuo 2004 m. eksperimento tvarka kelios profesinės mokyklos reorganizuotos į viešąsias įstaigas. Pakeitus mokyklų juridinį statusą, jų valdyme gali dalyvauti ir kiti steigėjai (įmonės, apskričių viršinių administracijos, savivaldybės ir kt.). Iki 2004 m. 8 profesinės mokyklos pertvarkytos į viešąsias įstaigas.</p>	<p>Profesinis mokymas pagrindinio ugdymo lygmeniu: 1-osios pakopos profesinio mokymo programos [ISCED 2]</p> <p>Profesinis mokymas vidurinio ugdymo lygmeniu: 2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos [ISCED 3]</p> <p>Profesinis mokymas pavidurinio (neaukštojo mokslo) mokymo lygmeniu: 4-tosios pakopos profesinio mokymo programos [ISCED 4]</p>
<p>Kolegijos – profesinę kvalifikaciją ir aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą teikiančios mokymo įstaigos. Kolegijų tinklas buvo suformuotas 2000-2004 metais aukštesniųjų mokyklų bazėje. Kai kurios kolegijos vykdo tęstinį profesinį mokymą (ypač bedarbių mokymą). Kolegijų steigėjais gali būti LR Vyriausybė, privatūs asmenys arba įmonės. Valstybinių kolegijų (kurias įsteigė LR Vyriausybė) pagrindinis finansavimo šaltinis yra valstybės biudžetas.</p> <p>Kolegijos įsteigtos visose Lietuvos apskrityse.</p>	<p>Profesinis mokymas aukštojo mokslo lygmenyje: aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų programos [ISCED 5]</p>

Trečiasis PPR teikėjų tipas yra aukštesniosios mokyklos. Šiuo metu vyksta aukštesniųjų mokyklų reforma.

<p>Aukštesniosios mokyklos – tai profesinę kvalifikaciją ir aukštesnįjį išsilavinimą teikiančios mokymo įstaigos. Siekiant Lietuvos kvalifikacijų sistemą suderinti su Europos Sąjungoje taikoma kvalifikacijų sistema, 2000 m. buvo pradėta pavidurinio</p>	<p>Profesinis mokymas vidurinio mokymo ir pavidurinio (neaukštojo mokslo) mokymo</p>
---	--

sektorius reforma: palaipsniui atsisakant aukštesniojo mokslo, formuojamas aukštasis neuniversitetinis mokslas. Priėmimas į aukštesniųjų studijų programas jau yra sustabdytas. Aukštesniosios mokyklos, kurios nesiekė tapti aukštosiomis neuniversitetinėmis mokyklomis – kolegijomis, palaipsniui yra pertvarkomos į profesines mokyklas.

lygmeniu [ISCED 3, 4, 5].
Programų trukmė – iki 3 metų

Lentelė: PPR institucijų skaičius (mokslo metų pradžioje)

Institucijos	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004	
					Iš jų, privačios
Profesinės mokyklos	106	84	82	83	2
Aukštesniosios mokyklos	67	57	27	15	4
Kolegijos	-	7	24	27	11

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos Departamentas. Vilnius, 2004

040105 Socialinių partnerių ir įmonių vaidmuo

Nacionaliniu lygmeniu, *Profesinio mokymo taryba* pataria sprendžiant strateginius profesinio rengimo klausimus. Ji lygiomis dalimis sudaryta iš valstybinių valdymo institucijų, darbdavių bei darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų. Socialinių partnerių atstovus į Tarybą deleguoja darbdavių asocijuotos struktūros, Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmai, svarbiausios profesinės sąjungos.

Ūkio šakų ekspertų grupės yra pagrindinės Švietimo ir mokslo ministerijos patarėjos įteisinant profesinio rengimo standartus bei formuojant profesinio rengimo turinį. Jose lygiomis dalimis profesinio rengimo socialiniai partneriai: darbdaviai, profesinės sąjungos ir mokymo įstaigos. Prie Profesinio mokymo metodikos centro įsteigta 14 Ūkio šakų ekspertų grupių.

Siekiant užtikrinti vieningą absolventų profesinio pasirengimo praktinei veiklai vertinimą, kvalifikacijos vertinimo funkcija yra deleguota socialiniams partneriams (*Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams*).

Regiono lygmeniu, *Apskritis profesinio mokymo tarybos* veikia kaip patariamasis institucijos vykdamas ekspertizės, konsultavimo ir koordinavimo funkcijas, sprendžiant apskrities profesinio mokymo klausimus. Apskritis profesinio mokymo tarybos įsteigtos visose Lietuvos apskrityse.

Ypatingai skatinamas bendradarbiavimas instituciniame lygmenyje, t.y. darbdavių dalyvavimas mokymo įstaigų valdyme, nustatant mokymo poreikius ir kuriant konkrečias mokymo programas.

	<i>Socialinių partnerių atsakomybės</i>	<i>Vaidmuo (patariamasis/sprendimų priėmimo, tiesioginis/netiesioginis)</i>
Nacionalinis lygis	Atlieka koordinuotą strateginį- patariamąjį vaidmenį ŠMM ir SADM su profesiniu mokymu susijusiais klausimais	Patariamasis
	Organizuoja ir dalyvauja kvalifikacijos egzaminuose; vertina įgytą kvalifikaciją	Sprendimų priėmimo
Regioninis lygis	Teikia koordinuotas konsultacijas ir ekspertizę; inicijuoja naujas mokymo programas, padeda organizuojant studentų praktiką, atnaujinant praktinio mokymo bazę	Patariamasis
Sektorinis lygis	Atlieka patariamąjį vaidmenį formuojant profesinio mokymo turinį; apibūtiną profesinio rengimo standartus	Patariamasis
Įmonės lygis	Dalyvauja mokymo įstaigų valdyme, nustatant mokymo poreikius ir kuriant aktualias mokymo programas	Patariamasis

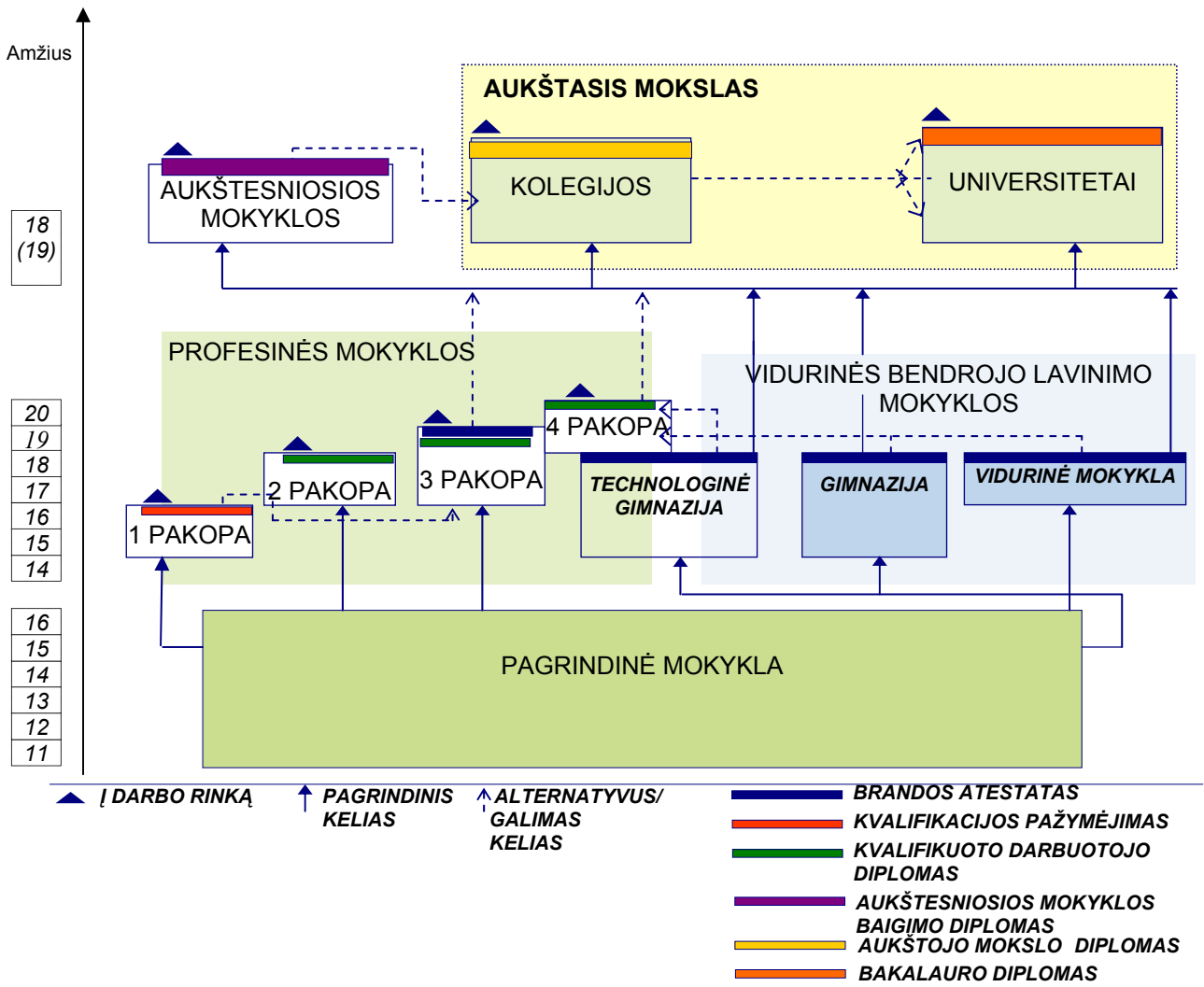
040106 Planavimas ir prognozavimas

Darbo rinkos poreikiai nustatomi sektorių tyrimų metu bei kuriant profesinio rengimo standartus.

Pirmasis sektorinis tyrimas Lietuvoje atliktas 2000 metais (mažmeninės prekybos sektoriuje). 2004 metais ištirti dar 3 sektoriai: viešbučių ir restoranų, mechanikos ir elektronikos bei informacinių technologijų sektoriai. Tyrimai skirti, remiantis sektorių plėtros tendencijų analize, įvertinti darbuotojų skaičiaus kaitą bei mokymo poreikius penkeriems metams ir pateikti konkrečias rekomendacijas darbo jėgos pasiūlos ir paklausos atitikčiai gerinti sektoriuje. Gautus rezultatus numatoma naudoti profesinio rengimo politikai formuoti, specialistų rengimui planuoti ir jų kvalifikacijai tobulinti bei esamoms mokymo/ studijų programoms atnaujinti ar naujoms sudaryti.

Be to, visi valstybės lygmeniu įteisinti profesinio rengimo standartai yra paremti specialistų poreikio analize, kurią atlieka ekspertų grupė. Standartus aprobuoja atitinkama Ūkio šakų ekspertų grupė. Kuriant standartus, tam kad nustatyti kvalifikacinius reikalavimus, ištiriama situacija. Tyrimas atliekamas apklausiant svarbiausius šakos darbdavius. Profesinio rengimo standartai apibrėžia kompetencijas, mokymo tikslus bei kompetencijų vertinimo kriterijus atitinkamai profesijai. Patvirtinus profesinio rengimo standartą, visos susijusios mokymo (studijų) programos turi būti kuriamos remiantis šiuo standartu.

040107 Pirminio profesinio rengimo sistemos diagrama

0402 PPR PAGRINDINIO UGDYMO LYGMENIU

Pagrindinio ugdymo lygmeniui priklauso 1-osios pakopos profesinio mokymo programos.

1-osios pakopos profesinio mokymo programos yra skirtos ne jaunesniams kaip 14 metų amžiaus moksleiviams, neįgijusiems pagrindinio išsilavinimo. Studentų amžius yra 16-18 metų. Programų trukmė yra 2 metai, kai siekiama įgyti profesinę kvalifikaciją. Pageidaujantiems įgyti kvalifikaciją ir pagrindinį išsilavinimą, gaunant pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą, mokytis tenka 3 metus. Mokymo programos teikiamos profesinėse mokyklose.

Švietimo ir mokslo ministerijos studijų ir mokymo programų registro duomenimis, 2003 m. buvo 81 šio lygmens programos.

Lentelė: 1-osios pakopos mokymo programų skaičius pagal švietimo sritis (2003)

Švietimo sritys (ISCED 97)*	Programų skaičius
Menas	3
Kompiuterija	0
Verslas ir administravimas	2
Inžinerija ir inžinerinės profesijos	23
Gamyba ir perdirbimas	17
Architektūra ir statyba	13
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	7
Sveikatos priežiūra	1
Socialinės paslaugos	0
Paslaugos asmenims	13
Transporto paslaugos	2
Saugos paslaugos	0
Iš viso	81

* Švietimo sritys suskirstytos pagal Eurostat vadovą „Švietimo sritys“ (1999 m.)
Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerijos studijų ir mokymo programų registras

Mokiniai

Lietuvoje pagrindinio ugdymo programa trunka 6 metus (nuo 5-tos iki 10-tos klasės), o pagal ją besimokančių mokinių amžius yra nuo 11 iki 16 metų. Šioje amžiaus grupėje yra truputį daugiau nei 50000 asmenų. Maždaug 4000 mokinių kiekvienais metais įstoja į 1-osios pakopos profesinio mokymo programas (žr. lentelę žemiau). Duomenys rodo, kad moksleivių skaičius šioje pakopoje pamažu mažėja.

Lentelė: Moksleivių 1-osios pakopos profesinio mokymo programose skaičius*

Mokslo metų pradžioje

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004
Mokinių skaičius 1-osios pakopos programose	5237	7704	7403	6982
Priimtų į 1-osios pakopos programas mokinių skaičius	3187	4666	4214	3961

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas 2003. Statistikos departamentas, 2004

Lentelė: Moksleivių profesiniame rengime pagrindinio ugdymo lygmeniu skaičius pagal amžių ir lytį*

	2002-2003						
	Amžius						
	Iš viso	12 (ir mažiau)	13	14	15	16	17 (ir daugiau)
Vaikinai	5987	n.r.	n.r.	71	362	1166	4388
Merginos	1416	n.r.	n.r.	8	58	183	1167
Iš viso	7403	n.r.	n.r.	79	420	1349	5555

* 1990-1991, 1995-1996, 2000-2001, 2003-2004 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema, <http://www.svis.smm.lt>

Palyginti su bendru mokinių bendrojo lavinimo mokyklose skaičiumi, tik apie 2 proc. mokinių pagrindinio ugdymo lygmenyje renkasi programas profesinėse mokyklose. Tačiau, reikia prisiminti, kad Lietuvoje pagrindinis ugdymas apima 6 klases, ir maždaug 8 proc. kiekvienoje amžiaus kohortoje pasirenka mokymąsi pagrindiniu ugdymo lygmeniu profesinėje mokykloje.

Lentelė: Pagrindinio mokymo dalyviai bendrojo lavinimo mokyklose ir profesinėse mokyklose**

	1996-1997*		2000-2001		2002-2003		2003-2004	
	Iš viso	%	Iš viso	%	Iš viso	%	Iš viso	%
Iš viso moksleivių pagrindiniame mokyme	251434	100.0	332097	100	335632	100	333834	100
<i>Bendrasis ugdymas</i>	244836	97,4	324224	97.6	32799	97.7	326570	97.8
<i>Profesinis mokymas</i>	6598	2,6	7873	2.4	7633	2.3	7264	2.2

* 1995 m. duomenų nėra

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2004

040201 Mokymo programos

Programas rengia mokymo įstaigos pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus, Pagrindinio profesinio mokymo programų bendruosius reikalavimus bei Pagrindinio profesinio mokymo įstaigų mokymo planus, kuriuos kasmet patvirtina Švietimo ir mokslo ministras. Didžioji dalis mokymo programoms skirto laiko praleidžiama mokykloje. Tačiau nustatyta, kad baigiamajame kurse 15 savaičių turi būti skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Nuo 2002-2003 mokslo metų mokymo turinys formuojamas kompetencijų bei mokymo tikslų pagrindu, kurie yra nustatyti atitinkamame profesinio rengimo standarte.

Skiriami 2 programų tipai: (1) programos, skirtos įgyti tik profesinei kvalifikacijai, kurių trukmė yra 2 metai; (2) programos, skirtos įgyti kvalifikacijai ir pagrindiniam išsilavinimui, kurių trukmė yra 3 metai. Dalykai yra skirstomi į profesinio mokymo dalykus, bendrakultūrinius dalykus ir bendrojo lavinimo dalykus (tik antram programų tipui). 2003-2004 mokslo metais mokymo programoms buvo būdingi tokie bruožai:

- Profesinio mokymo dalykai (bendrieji ir specialybės dalykai) sudarė 88 proc., bendrakultūriniai dalykai (estetika, pilietinės visuomenės pagrindai, kalbos kultūra ir pan.) sudarė 12 proc. bendros mokymo programos trukmės. Prie bendrųjų profesinio mokymo dalykų priskiriami visoms programoms privalomi civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų moduliai.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Specializacijos dalykams (moduliams) skiriama 10-15 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse 15 savaičių skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

040202 Mokymosi pasiekimai

Baigusiems 1-osios pakopos profesinio mokymo programoms išduodamas *kvalifikacijos pažymėjimas (ISCED 2C)*. Baigusiems pagrindinio ugdymo programą išduodamas *pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas*.

Baigiamasis mokinių kvalifikacijos vertinimas yra deleguotas socialiniams partneriams - Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Rūmai yra atsakingi už darbdavių ir profesijos atstovų skyrimą į kvalifikacijos egzaminų komisiją, kvalifikacijos egzaminų komisijos sudėties tvirtinimą, egzaminų teorijos bilietų arba testų ir praktinių užduočių bilietų parengimą (suderinant su profesinio mokymo įstaigomis). Kvalifikacijos egzaminų komisija yra sudaroma iš ne mažiau kaip trijų narių, lygiomis dalimis atstovaujančių darbdavius, profesines sąjungas ir mokymo įstaigą. Komisijos pirmininku yra skiriamas darbdavių atstovas.

Toks egzaminų organizavimo būdas sudaro sąlygas turėti nacionaliniu lygiu vieningus vertinimo reikalavimus.

Studentų kompetencija vertinama kvalifikacijos egzamino metu mokymo programos pabaigoje. Egzaminas organizuojamas Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka. Kvalifikacijos egzaminą sudaro teorinė ir praktinė dalys. Teorinės žinios tikrinamos testo pagalba. Praktinių įgūdžių pademonstravimui atliekamos praktinės užduotys. Užduočių atlikimą stebi ir vertina Komisija.

1-osios pakopos mokymo programos absolventai darbo rinkoje dalyvauja vienodomis sąlygomis su kitais ieškančiais darbo asmenimis. Apie jų tinkamumą tam tikrai darbo vietai sprendžia darbdavys. Absolventams, norintiems tęsti mokymąsi, reikalingas pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas, kuris suteikia galimybę toliau mokytis vidurinėse bendrojo lavinimo mokyklose arba profesinėse mokyklose.

0403 PPR VIDURINIO UGDYMO LYGMENIU

Vidurinio ugdymo lygmeniui priklauso 2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos.

2-osios pakopos profesinio mokymo programos yra skirtos moksleiviams baigusiems pagrindinę mokyklą (baigusiems 10 klasių ir turintiems pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą) ir norintiems įgyti profesinę kvalifikaciją. Mokinių amžius yra nuo 15/16 iki 17/18 metų, o mokymo programų trukmė - 2 metai. Jas baigusiems suteikiama kvalifikacija atitinkanti antrą profesinio išsilavinimo lygį.

3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos yra skirtos moksleiviams baigusiems pagrindinę mokyklą (baigusiems 10 klasių ir turintiems pagrindinio išsilavinimo pažymėjimą) ir norintiems įgyti profesinę kvalifikaciją ir bendrąjį vidurinį išsilavinimą. Mokinių amžius yra nuo 15/16 iki 19/20 metų, o mokymo programų trukmė - 3 metai. Jas baigusiems suteikiama kvalifikacija atitinkanti trečią profesinio išsilavinimo lygį.

Didžioji dalis mokymo programoms skirto laiko praleidžiama mokyklose. Tačiau nustatyta, kad baigiamajame kurse 15 savaičių turi būti skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Švietimo ir mokslo ministerijos Studijų ir mokymo programų registro duomenimis, 2003 m. buvo 74 antros pakopos profesinio mokymo programos ir 134 trečios pakopos mokymo programos.

Lentelė: 2-osios ir 3-iosios pakopos profesinio mokymo programų skaičius pagal švietimo sritis (2003)

Švietimo sritys (ISCED 97)*	2-osios pakopos profesinio mokymo programų skaičius	3-iosios pakopos profesinio mokymo programų skaičius
Menai	9	11
Kompiuterija	0	0
Verslas ir administravimas	1	19
Inžinerija ir inžinerinės profesijos	23	34
Gamyba ir perdirbimas	13	14
Architektūra ir statyba	11	14
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	3	13
Sveikatos priežiūra	0	1
Socialinės paslaugos	0	2
Paslaugos asmenims	7	13
Transporto paslaugos	7	12
Saugos paslaugos	0	0
Žurnalistika ir informacija	0	1
Iš viso	74	134

* Švietimo sritys suskirstytos pagal Eurostat vadovą „Švietimo sritys“ (1999 m.)

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerijos Studijų ir mokymo programų registras

Į tam tikrą sektorių orientuotas mokymas

Nors kai kurių mokymo įstaigų pavadinimuose atsispindi tam tikras sektorius (pvz. „žemės ūkio mokyklos“, „statybininkų mokyklos“), jos greta tam sektoriui skirtų mokymo programų paprastai teikia ir kitų sričių mokymo programas (pvz. verslo ir administravimo, paslaugų asmenims). Mokykloms leidžiama pradėti naujų sričių mokymo programas, įrodžius, kad jų turimi išteklių, skirti programos vykdymui (personalo kvalifikacija, įranga, mokymo priemonės), atitinka reikalavimus.

Kita vertus, tam tikrų sektorių (laivybos, jūreivystės) mokymo programos teikiamos tik „specializuotose“ profesinėse mokyklose (pvz. Klaipėdos laivininkų mokykloje, Klaipėdos laivų statybos ir remonto mokykloje).

Taip pat veikia dvi specializuotos profesinės mokyklos specialiujų poreikių asmenims: viena intelekto sutrikimų turinčiam jaunimui ir viena kurtiesiems ir neprigirdintiems.

Mokiniai

Vidurinio ugdymo lygmeniu teikiamos dviejų tipų programos: 2-osios pakopos programos norintiems įgyti tik profesinę kvalifikaciją ir 3-čiosios pakopos programos norintiems įgyti profesinę kvalifikaciją ir vidurinį išsilavinimą. Statistiniais duomenimis, vis daugiau studentų renkasi 3-čiosios pakopos programas: lyginant su bendru 15-19 metų amžiaus gyventojų skaičiumi, pastaraisiais metais apie 0.3 proc. renkasi 2-osios pakopos programas ir maždaug 10 proc. renkasi 3-čiosios pakopos programas. Analizuojant pateiktus duomenis, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad nuo 1999-2000 mokslo metų pagrindinis ugdymas buvo prailgintas vieneriais metais. Tai įtakojo PPR programų vidurinio ugdymo lygmeniu sutrumpėjimą: iki reformos 2-osios pakopos programų trukmė buvo 3 metai, o 3-čiosios pakopos programų – 4 metai.

Lentelė: Mokinių pirminiame profesiniame mokyme vidurinio ugdymo lygmeniu skaičius*

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004
Iš viso mokinių 2-osios ir 3-čiosios pakopos programose	39464	32581	29341	28427
<i>2-oji pakopa</i>	22307	4333	1379	843
<i>3-čioji pakopa</i>	17157	28248	27962	27584
Iš viso priimta mokinių į 2-osios ir 3-čiosios pakopos programas	13593	6185	10510	10895
<i>2-oji pakopa</i>	7089	686	440	395
<i>3-čioji pakopa</i>	6504	5499	10070	10500

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 1998, 2004

Lentelė: Jaunimo pirminiame profesiniame rengime vidurinio ugdymo lygmeniu dalis, palyginti su bendru 15-19 m. amžiaus gyventojų skaičiumi*

	1995-1996		2000-2001		2002-2003		2003-2004	
	Tūkst.	%	Tūkst.	%	Tūkst.	%	Tūkst.	%
Bendras 15-19 m. amžiaus gyventojų skaičius	254.2	100.0	260.4	100.0	274.1	100.0	278.8	100.0
Bendras mokinių 2-osios ir 3-čiosios profesinio mokymo programose skaičius, iš kurių:	39.5	15.5	32.6	12.5	29.3	10.7	28.4	10.2
<i>2-osios pakopos</i>	22.3	8.8	4.3	1.7	1.4	0.5	0.8	0.3
<i>3-čiosios pakopos</i>	17.2	6.8	28.3	10.9	27.9	10.2	27.6	9.9

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2004

Lentelė: Mokinių profesiniame mokyme vidurinio ugdymo lygmeniu skaičius pagal amžių ir lytį

		2002-2003						
		Mokiniai 2-osios pakopos profesinio mokymo programose						
		Amžius						
	Iš viso	14 (ir mažiau)	15	16	17	18	19	20 (ir daugiau)
Vaikinai	1011	x	0	49	154	270	281	257
Merginos	368	x	2	22	81	98	77	88
Iš viso	1379	n.r.	2	71	235	368	358	345
		Mokiniai 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programose						
	Iš viso	14 (ir mažiau)	15	16	17	18	19	20 (ir daugiau)
Vaikinai	16762	x	23	818	4441	5271	4112	2097
Merginos	11200	x	14	557	2868	3449	2611	1701
Iš viso	27962	x	37	1375	7309	8720	6723	3798
		Mokiniai 2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programose						
	Iš viso	14 (ir mažiau)	15	16	17	18	19	20 (ir daugiau)
Vaikinai	17773	x	23	867	4595	5541	4393	2354
Merginos	11568	x	16	579	2949	3547	2688	1789
Iš viso	29341	x	39	1446	7544	9088	7081	4143

* 1990-1991, 1995-1996, 2000-2001, 2003-2004 m.m. duomenų nėra

x- tokia išraiška rodo rodiklis neskaičiuojamas

Šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema, <http://www.svis.smm.lt>

040301 Stojimo reikalavimai ir reikalavimai mokykloms

Kaip suformuluota LR Profesinio mokymo įstatyme, į 2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programas priimami asmenys su pagrindiniu išsilavinimu (turintys pagrindinės mokyklos baigimo pažymėjimą).

Vienintelis reikalavimas mokykloms, norinčioms vykdyti į Studijų ir mokymo programų registrą įtrauktas mokymo programas, yra iš Švietimo ir mokslo ministerijos gauti licenciją teikti mokymo programą. Gana sunku analizuoti regioninį programų pasiskirstymą, kadangi dėl kai kurių specialybių absolventų mažo poreikio yra programų, kurios teikiamos tik vienoje arba dvejose apskrityse. Taip pat, keletas programų teikiama tik specialiose mokyklose, pvz. jūreivystės sektoriaus programos.

Moksleiviai gali pasirinkti programą ir mokyklą pagal asmeninį interesą. Tačiau kiekvienais metais iš anksto yra suderinamas mokinių priėmimo į tam tikras programas planas ir numatomos programos teikiančios mokyklos. Todėl, populiarių programų atveju, moksleiviams reikia laimėti konkursą.

04030101 Profesinio mokymo pasirinkimo skatinimas

2003 m. 10895 mokiniai buvo priimti į 2-osios ir 3-čiosios pakopos programas, tuo tarpu, kai tais pačiais metais 50 tūkst. mokinių buvo išduoti pagrindinio išsilavinimo pažymėjimai. Palyginimui, 2003 m. 31611 studentų buvo priimti į bakalauro studijas universitetuose.

4 pakopų profesinio mokymo programų sistema padeda mokiniams pasirinkti programas pagal mokinių poreikius: jie gali pasirinkti programą pagal savo išsilavinimą ir ateities planus. Ketinantys studijuoti toliau (siekti aukštojo išsilavinimo) renkasi 3-čiosios pakopos programas, o siekiantys įgyti kvalifikaciją ir pradėti dirbti renkasi 2-osios pakopos programas.

Be to, technologinės gimnazijos, įsteigtos profesinėse mokyklose, skatina jaunimą mokytis pagal profesinio mokymo programas. Didesnis dėmesys technologinėms žinioms nei įgūdžių įgijimui motyvuoja gerai besimokančius moksleivius pasirinkti profesinio mokymosi kelią vietoje to, kad mokytis bendrojo lavinimo mokykloje.

Galimybė pripažinti ne formaliojo švietimo sistemoje įgytas žinias ir gebėjimus taip pat skatina mokymąsi profesinėse mokyklose. Pagal laikinąją tvarką⁶ tik asmuo turintis ne mažesnę kaip 1 metų darbo stažą ir ne jaunesnis nei 18 metų turi teisę kreiptis dėl žinių ir įgūdžių pripažinimo. Kiekvienų metų rugsėjo mėn. jis (ji) turi registruotis profesinėje mokykloje, turinčioje licenciją teikti ir teikiančioje mokymo programą, kurią pasirinko asmuo. Pradžioje, analizuojant neformalaus švietimo pažymėjimus ar kitus susijusius dokumentus, nustatomas įgytų žinių bei gebėjimų lygis. Tada eksternas (savarankiškai besimokantis asmuo, siekiantis įgyti formalųjį išsilavinimą ir (ar) profesinę kvalifikaciją), ir mokykla susitaria dėl paskirtų įskaitų ir konsultacijų grafiko. Jeigu rezultatai yra teigiami, eksternui leidžiama laikyti baigiamąjį kvalifikacijos egzaminą kartu su mokiniais, studijuojančiais pagal formalias profesinio mokymo programas. Asmenims, sėkmingai išlaikiusiems egzaminą, suteikiamas kvalifikacijos pažymėjimas arba profesinio mokymo diplomas.

040302 Mokymo programos

Programas rengia mokymo įstaigos pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus, Pagrindinio profesinio mokymo programų bendruosius reikalavimus bei Pagrindinio profesinio mokymo įstaigų mokymo planus, kuriuos kasmet patvirtina Švietimo ir mokslo ministras. Nuo 2002-2003 mokslo metų mokymo turinys formuojamas kompetencijų bei mokymo tikslų pagrindu, kurie yra nustatyti atitinkamame profesinio rengimo standarte. Mokymo programos projektą parengia darbo grupė, kurią paskiria profesinio mokymo įstaigos direktorius. Projektas suderinamas su regioniniais Prekybos, pramonės ir amatų arba Žemės ūkio rūmais. Po to programos projektas yra pateikiamas *Profesinio mokymo metodikos centrui* vertinimui.

⁶ Neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistemoje ir savarankiškai įgytų žinių įvertinimo ir valstybės pripažįstamų aukštesniojo išsilavinimo ir profesinio mokymo arba tam tikros jų pakopos ar modulio baigimo dokumentų bei kvalifikacijos įgijimo laikinoji tvarka

Naujos programos vertinimas susideda iš dviejų dalių:

- Programą įvertina du ekspertai, iš kurių vienas turi būti profesinio rengimo specialistas, o kitas – darbdavių atstovas.
- Programa aptariama švietimo ir mokslo ministro skiriamoje Centrinėje profesinio mokymo programų komisijoje, veikiančioje prie Profesinio mokymo metodikos centro.

Komisijai teigiamai įvertinus programos kokybę, 3 ekspertų darbo grupė atlieka programai skirtų žmonių ir materialiujų išteklių vertinimą mokymo įstaigoje. Vėliau, Profesinio mokymo metodikos centras siunčia informaciją apie programos ir išteklių įvertinimo rezultatus į Švietimo ir mokslo ministeriją. Remdamasi šia informacija Švietimo ir mokslo ministerija priima sprendimą, ar išduoti mokyklai licenciją ir įtraukia programą į Studijų ir mokymo programų registrą.

Periodiškas mokymo programų peržiūrėjimas nėra formaliai reguliuojamas. Tačiau mokymosi programos atnaujinamos kas 3-5 metai, vykdant, jau minėtą, vertinimo procedūrą.

Be to, kad darbdaviai dalyvauja vertinant programas bei mokyklų pasirengimą vykdyti programas, mokymo programų atitikimas darbo rinkos poreikiams užtikrinamas ir kitais būdais:

- Profesinio rengimo standartai kuriami remiantis kvalifikacijų poreikio analize;
- Mokykloms suteikiama laisvė savo nuožiūra panaudoti 10-15 proc. specialybės dalykams skirtą laiką ir taip reaguoti į naujausius darbo rinkos poreikius.

04030201 Mokymo turinys

2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programos skiriasi tuo, kad į 3-čiosios pakopos programas be profesinio mokymo ir bendrakultūrinių dalykų, įtraukiami bendrojo lavinimo dalykai. Abiejose pakopose akcentuojami platūs profesiniai gebėjimai, o specializacijos dalykams (jei taip numatyta programoje) skiriama 10-15 % specialybės dalykams skirtų valandų. 2-osios pakopos programų trukmė yra 2 metai, o 3-čiosios pakopos – 3 metai.

Pagrindiniai 2-osios pakopos programų bruožai:

- Profesinio mokymo dalykai (bendrieji ir specialybės dalykai) sudaro 88 proc., bendrakultūriniai dalykai (estetika, pilietinės visuomenės pagrindai, kalbos kultūra ir pan.) sudaro 12 proc. bendros mokymo programos trukmės. Prie bendrųjų profesinio mokymo dalykų priskiriami visoms programoms privalomi civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų moduliai.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Ekologija, informacinės technologijos, užsienio kalbos yra integruoti į specialybės dalykus arba išskiriami kaip atskiri moduliai.
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse 15 savaičių skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Pagrindiniai 3-čiosios pakopos programų bruožai:

- Profesinio mokymo dalykai sudaro 62 proc., bendrojo lavinimo dalykai sudaro 38 proc. bendros mokymo programos trukmės. Prie profesinio mokymo dalykų priskiriami visoms programoms privalomi civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų moduliai.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse 15 savaičių skiriama praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

04030202 Vertinimas

Baigiamasis mokinių kvalifikacijos vertinimas yra deleguotas socialiniams partneriams - Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Rūmai yra atsakingi už darbdavių ir profesijos atstovų skyrimą į kvalifikacijos egzaminų komisiją, kvalifikacijos egzaminų komisijos sudėties tvirtinimą, egzaminų teorijos bilietų arba testų ir praktinių užduočių bilietų parengimą (suderinant su profesinio mokymo įstaigomis). Kvalifikacijos egzaminų komisija yra sudaroma iš ne mažiau kaip trijų narių, lygiomis dalimis atstovaujančių darbdavius, profesines sąjungas ir mokymo įstaigą. Komisijos pirmininku yra skiriamas darbdavių atstovas. Toks egzaminų organizavimo būdas sudaro sąlygas turėti nacionaliniu lygiu vieningus vertinimo reikalavimus.

Mokinių (tiek 2-osios, tiek 3-čiosios pakopos programose) kompetencija vertinama kvalifikacijos egzamino metu mokymo programos pabaigoje. Egzaminas organizuojamas Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka. Kvalifikacijos egzaminą sudaro dvi dalys. Iš pradžių, kad įrodytų jog įgijo būtinas žinias, mokiniai raštu atsako į teste pateiktus klausimus. Jeigu žinių įvertinimas yra teigiamas, mokiniai praktinių įgūdžių pademonstravimui atlieka praktines užduotis. Užduočių atlikimą stebi ir vertina Komisija.

Bendrojo lavinimo dalykų atveju (3-čiosios pakopos programose) mokiniai kartu su kitais bendrojo lavinimo mokyklų mokiniais laiko valstybinius arba mokyklinius egzaminus. Rezultatai vertinami centralizuotai, o nacionaliniai egzaminai yra laikomi specialiuose egzaminų centruose.

04030203 Kokybės užtikrinimas

Šiuo metu mokymo programų vykdymo kokybė užtikrinama tik vertinimo būdu, kuris buvo aprašytas dalies 040302 pradžioje. Mokyklų inspekcija daugiausiai orientuota į administracijos tikrinimą.

Savianalizei ir išoriniu vertinimu grindžiama kokybės užtikrinimo sistema šiuo metu kuriama.

040303 Mokymosi pasiekimai

Baigusiems 2-osios pakopos profesinio mokymo programas išduodamas *profesinio mokymo diplomas* (ISCED 3c) ir suteikiama kvalifikacija atitinkanti antrąjį profesinio išsilavinimo lygį.

Baigusiems 3-iosios pakopos profesinio mokymo programas išduodamas *profesinio mokymo diplomas* ir suteikiama kvalifikacija atitinkanti trečiąjį profesinio išsilavinimo lygį.

04030301 Kvalifikacijos suteikimas

Daugumai PPR absolventų suteikiama formali kvalifikacija. Paprastai suteikiama vienai profesinės veiklos sričiai būdinga kvalifikacija. Tačiau yra keletas programų, kurias baigusiems suteikiama dviem profesinės veiklos sritims priskirtina kvalifikacija, pvz. jūreivis-suvirintojas.

Baigusiems 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programas kartu su kvalifikacija (profesinio mokymo diplomu) išduodamas brandos atestatas. Brandos atestatas suteikia galimybę mokytis aukštojo mokslo įstaigose, o, turint kvalifikaciją, galima pradėti dirbti.

Kvalifikacija suteikiama, jeigu visi mokomieji dalykai yra teigiamai įvertinti (4-10 balais), yra atlikta programoje numatyta gamybinė praktika ir kvalifikacijos egzamino (teorinės ir praktinės dalies) rezultatai yra teigiami.

04030302 Tolimesnės galimybės

Reglamentuojamų profesijų pripažinimą Lietuvos Respublikoje koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ji yra parengusi profesijų, kurios Lietuvoje priskiriamos reglamentuojamoms profesijoms, sąrašą (<http://www.darborinka.lt/files/Profesijoms/profesijos.pdf>). Šiuo metu nė viena 2-osios ir 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programa nepatenka į šį sąrašą.

Į visas pirminio profesinio mokymo programas įvestas verslumo modulis, pagal kurį mokoma ir darbo paieškos metodų. Visi ieškantys darbo absolventai turi galimybę kreiptis į darbo biržą. Perėjimo iš mokyklos į darbo pasaulį problema dar nebuvo plačiai nagrinėjama. Tik 2004 m. Švietimo ir mokslo ministerija inicijavo pirmąjį tyrimą apie profesinių mokyklų absolventų įsidarbinimą. Tyrimo metu buvo apklausti statybos srities programas baigę absolventai. Moksleivių nubyrėjimo (*drop-out*) problema dar nebuvo tirta.

2-osios pakopos programų absolventų tolimesnio mokymosi galimybes stabdo tai, kad jie baigdami įgyja tik kvalifikaciją, o jų išsilavinimas lieka pagrindinis. Turėdami kvalifikaciją, absolventai gali įsidarbinti, tačiau kadangi neturi brandos atestato, jie negali tęsti mokymosi aukštesniame švietimo lygmenyje. Norėdami mokytis aukštesniame lygmenyje, šiems absolventai turi įgyti vidurinį išsilavinimą.

Profesinių mokyklų absolventams su viduriniu išsilavinimu ir turintiems brandos atestatą, tolimesnio mokymosi galimybės aukštesiose mokyklose yra tokios pat, kaip ir bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų absolventų. Į aukštesias mokyklas priimama pagal brandos atestato pažymius; kai kuriais atvejais laikomi specialūs stojamieji egzaminai.

Statistinės informacijos apie tai, ką moksleiviai veikia po mokyklos baigimo, nėra. Ypač nedaug turima informacijos apie absolventų dalyvavimą darbo rinkoje. Kai kurias prielaidas apie mokymosi tąsą galima daryti, remiantis informacija apie profesinių mokyklų absolventų mokslo tęsimą. Pavyzdžiui, duomenys rodo, kad profesinių mokyklų absolventų, tęsiančių studijas sekancčiame švietimo lygmenyje (aukštesniosiose mokyklose, kolegijose arba universitetuose), skaičius mažėja.

Lentelė: Mokslo tęsimas

Metai	3-čiosios pakopos mokymo programų absolventų skaičius*	Tais pačiais metais tęsia mokslą				
		Iš viso	Aukštesniosiose mokyklose	Kolegijose	Universitetuose	Dalis, tęsiančių mokslą, proc.
1995	3209	343	240	n.r.	103	10.7
2000	6283	1230	809	70	351	19.6
2002	7657	1104	363	522	219	14.4
2003	7908	898	62	621	215	11.4

* Tik 3-čiosios pakopos profesinio mokymo programų absolventai gali tęsti mokslą aukštesniame švietimo lygmenyje.
Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 1999, 2004

0404 PAMEISTRYSTĖS MOKYMO PROGRAMOS

Lietuvos švietimo sistemoje pameistrystės mokymo būdas (*angl. apprenticeship*) nėra plačiai taikomas. Šiuo metu dvi mokyklos suteikia profesinę kvalifikaciją dualaus mokymo būdu keliose profesijose. Pameistrystės sistema net nėra įtraukta į Profesinio mokymo įstatymą.

0405 MOKYMO ALTERNATYVOS JAUNIMUI

Lietuvoje bendrojo lavinimo sistemoje nepritapusiems, mokymosi motyvų stokojantiems mokiniams arba tiems, kuriems dėl socialinių aplinkybių reikia specialios priežiūros, yra įsteigtos jaunimo mokyklos.

Jaunimo mokyklos yra skirtos 12-16 metų mokiniams. Tai bendrojo lavinimo mokyklų tipui priskiriamos įstaigos, teikiančios bendrąjį pagrindinį išsilavinimą bei ikiprofesinį mokymą. Lyginant su bendrojo lavinimo mokyklomis, jaunimo mokyklos lanksčiau organizuoja švietimo procesą bei pasirenka mokymo metodus. Paprastai mokymo procesas yra organizuojamas per alternatyvius metodus (aplinkos pažinimą, meninę saviraišką, pasitikėjimo savo jėgomis ugdymą ir pan.). Nors švietimo procesas tiek jaunimo mokyklose, tiek bendrojo lavinimo mokyklose yra organizuojamas pagal tas pačias pagrindinio ugdymo programas, ir programomis siekiama tų pačių išsilavinimo standartų, minimalus privalomų pamokų skaičius jaunimo mokyklose yra mažesnis nei atitinkamų pamokų skaičius bendrojo lavinimo mokyklose. Kita vertus, jaunimo mokykloms leidžiama daugiau pamokų skirti savo nuožiūra. Tai liudija, kad mokymo programos bendrojo lavinimo mokyklose yra išsamesnės, o mokymo programos jaunimo mokyklose yra labiau koncentruotos.

2003-2004 m.m. pradžioje veikė 24 jaunimo mokyklos, kuriose mokėsi 2411 mokinių. Dauguma mokyklų veikė didžiuosiuose miestuose bei rajonų centruose. Viena mokykla veikė kaime. Jaunimo mokyklų nebuvo įsteigta tik 1 apskrityje iš 10. Informacija apie mokinių amžių bei pasiskirstymą pagal lytį nėra prieinama.

Lentelė: Jaunimo mokyklų skaičius

Mokslo metų pradžioje

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004
Jaunimo mokyklų skaičius	19	24	25	24

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Lietuvos statistikos departamentas, 1999, 2004

Lentelė: Mokinių jaunimo mokyklose skaičius

Mokslo metų pradžioje

	1995-1996	2000-2001	2002-2003	2003-2004
Mokinių skaičius	2496	2601	2326	2411

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Lietuvos statistikos departamentas, 1999, 2004

Jaunimo mokyklos uždaviniai. Pagal Jaunimo mokyklos bendruosius nuostatus, pagrindiniai jaunimo mokyklos uždaviniai yra padėti paaugliams ir jaunuoliams:

- suvokti savo poreikius, interesus, gebėjimus, mokytis spręsti asmenines problemas;
- ugdyti pasitikėjimą savimi, poreikį savikūrai, optimaliai savęs realizacijai, atsparumą neigiamai socialinei įtakai, teisių, pareigų, atsakomybės visuomenei suvokimą;
- ugdyti mokymosi motyvaciją, skatinti poreikį įgyti pagrindinį išsilavinimą;
- turtinti asmeninę patirtį, padėti pasirengti tolesniam mokymuisi, kultūriniam bei socialiniam gyvenimui.

040501 Stojimo reikalavimai

Į mokyklas priimami bendrojo lavinimo mokykloje nepritapę, mokymosi motyvų stokojantys, socialiai ir pedagogiškai apleisti 12-16 metų paaugliai ir jaunuoliai, kurie nėra įgiję pagrindinio išsilavinimo. 16-18 metų jaunuoliai priimami į vakarines ir pamainines jaunimo klases. Mokiniai į mokyklas priimami jų ir jų tėvų (ar vaiko globėjų) prašymu. Steigėjas nustato kitas priėmimo sąlygas. Kai kurios mokyklos prašo Vaikų teisių apsaugos tarnybos arba Nepilnamečių reikalų inspekcijos rekomendacinio laiško.

040502 Mokymo programos

Jaunimo mokyklos teikia bendrojo ugdymo programas ir organizuoja papildomus ikiprofesinio rengimo užsiėmimus.

Mokymasis mokyklose trunka 6 (kai kuriais atvejais 7) metus. Pagrindinio ugdymo programa apima du pagrindinio ugdymo turinio koncentrus – ketverių metų (5-8 klasės) ir dvejų metų (9-10 klasės). Mokymo forma gali būti dieninė arba vakarinė.

Jaunimo mokyklų programos yra rengiamos pagal tą pačią procedūrą kaip ir bendrojo lavinimo mokyklų programos. Jaunimo mokyklų mokytojai Bendrojo lavinimo mokyklų bendrųjų programų, išsilavinimo standartų bei ugdymo planų pagrindu parengia mokomųjų dalykų teminius planus (atskirai klasei metams, pusmečiui ar trimestrui) arba, esant reikalui, tam tikram asmeniui pritaikytas (modifikuotas arba adaptuotas) programas. Parengti teminiai planai yra patvirtinami mokyklos direktoriaus įsakymu.

040503 Mokymosi pasiekimai

Baigusiems jaunimo mokyklas ir išlaikiusiems egzaminus išduodamas pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas vadovaujantis Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo tvarka. Organizuojami matematikos bei gimtosios kalbos (lietuvių, baltarusių, lenkų, rusų ir vokiečių kalbos) egzaminai. Mokiniui, išėjusiam pagrindinio ugdymo programos dalį ir neišlaikiusiam egzaminų, išduodamas mokymosi pasiekimų pažymėjimas.

Pagrindinio išsilavinimo pažymėjimas leidžia siekti vidurinio išsilavinimo bendrojo lavinimo arba profesinėje mokykloje.

Jaunimo mokyklų abiturientai gali pasirinkti dirbti arba mokytis bendrojo lavinimo ar profesinėse mokyklose. Tačiau statistinės informacijos apie jaunimo mokyklas baigusiųjų darbinę karjerą arba tolimesnį mokymąsi nėra.

0406 PIRMINIS PROFESINIS RENGIMAS POVIDURINIO MOKYMO (NEAUKŠTOJO MOKSLO) LYGMENIU

Lietuvoje mokymas bendrojo lavinimo mokyklose arba gimnazijose yra akademinis, orientuotas į žinių įgijimą. Šių mokyklų absolventai neįgyja jokios kvalifikacijos. Todėl profesinis mokymas yra organizuojamas ir povidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu. Šiam lygmeniui priklauso 4-tosios pakopos profesinio mokymo programos.

4-osios pakopos profesinio mokymo programos yra skirtos žmonėms turintiems brandos atestatą ir norintiems įgyti kvalifikuoto darbuotojo profesinę kvalifikaciją. Studijos, priklausomai nuo programų sudėtingumo, trunka 1-2 metus.

Didžioji dalis mokymo programoms skirto laiko praleidžiama mokykloje, tačiau baigiamajame kurse 8-15 savaičių (atsižvelgiant į programos trukmę) privaloma skirti praktiniam profesijos mokymui, įgyvendinamam įmonėje arba mokykloje, jeigu yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

Švietimo ir mokslo ministerijos Studijų ir mokymo programų registro duomenimis 2003 metais buvo 102 4-osios pakopos profesinio mokymo programos. Dauguma programų buvo verslo ir administravimo srities.

Lentelė: 4-osios pakopos mokymo programų skaičius pagal švietimo sritis (2003)*

Švietimo sritys (ISCED 97)	Programų skaičius
Menas	10
Kompiuterija	2
Verslas ir administravimas	26
Inžinerija ir inžinerinės profesijos	16
Gamyba ir perdirbimas	10
Architektūra ir statyba	7
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	3
Sveikatos priežiūra	2
Socialinės paslaugos	2
Paslaugos asmenims	10
Transporto paslaugos	10
Saugos paslaugos	3
Žurnalistika ir informacija	1
Iš viso	102

* Švietimo sritys suskirstytos pagal Eurostat vadovą „Švietimo sritys“ (1999 m.)

Šaltinis: Studijų ir mokymo programų registras, Švietimo ir mokslo ministerija

Baigusiems 4-tosios pakopos programas (ISCED 4) labai dažnai suteikiama ta pati kvalifikacija kaip ir baigusiems 3-čiosios pakopos programas. Skiriasi tik būdas, kaip kvalifikacija yra įgyjama: 3-čiosios pakopos programų atveju bendrasis lavinimas bei profesinis mokymas yra integruoti, o 4-tosios pakopos programose vykdomas tik profesinis mokymas, nes studentai jau turi vidurinį išsilavinimą. Abiem atvejais galutinis rezultatas yra tas pats: absolventai turi brandos atestatą ir atitinkamą profesinę kvalifikaciją. Tik nedaug kvalifikacijų suteikiama išskirtinai baigus 4-tosios pakopos programas (pvz. fotografas, banko tarnautojas ir kt.).

Į tam tikrą sektorių orientuotas profesinis rengimas Tik šiuo lygmeniu teikiamos saugos paslaugų sektoriaus profesinio mokymo programos (pasieniečio, policininko, Ugniagesio gelbėtojo mokymo programos).

Studentai

Statistikos departamento duomenimis, 2003-2004 mokslo metų pradžioje 4-osios pakopos profesinio mokymo programose mokėsi apie 9 tūkst. studentų. Tais pačiais metais 5,8 tūkst. studentų įstojo į šios pakopos programas. Statistiniais duomenimis, vis daugiau studentų renkasi šios pakopos programas.

Lentelė: Mokiųjų pirminiame profesiniame rengime pavidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu skaičius

Mokslo metų pradžioje

	2000–2001	2002–2003	2003–2004
Bendras mokinių skaičius 4-osios pakopos profesinio mokymo programose	6720	7696	8994
Mokinių, priimtųjų į 4-osios pakopos profesinio mokymo programas, skaičius	4117	4387	5782

* Duomenų apie 1990-1991, 1995-1996 m.m. nėra
Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2004

Lentelė: Mokiųjų pirminiame profesiniame rengime pavidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu skaičius pagal lytį ir amžių

	2002-2003											
	Amžius											
	Iš viso	17 (ir mažiau)	18	19	20	21	22	23	24	25-29	30-34	35 (ir daugiau)
Vaikinai	2914	9	347	1023	741	291	172	94	55	105	28	49
Merginos	4783	12	549	1626	1159	459	248	135	91	224	128	152
Iš viso	7697	21	896	2649	1900	750	420	229	146	329	156	201

* 1990-1991, 1995-1996, 2000-2001, 2003-2004 m.m. duomenų nėra
Šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema, <http://www.svis.smm.lt>

040601 Stojimo reikalavimai

Į 4-tosios pakopos profesinio mokymo programas priimami asmenys su viduriniu išsilavinimu (turintys brandos atestatą).

Moksleiviai gali pasirinkti programą pagal asmeninį interesą. Stojančiųjų amžius neribojamas. Tačiau dėl nedidelio gyventojų skaičiaus, dauguma programų teikiamos ne kiekvienoje apskrityje. Be to, yra sudaromi priėmimo planai, ir jeigu norinčiųjų mokyti pagal tam tikrą programą skaičius viršija nustatytą planą, ne visas paraiškų galima patenkinti.

Neakivaizdinės ir vakarinės studijos nėra organizuojamos.

040602 Mokymo programos

4-osios pakopos profesinio mokymo programų trukmė yra 1, 1.5 arba 2 metai. Programų trukmė priklauso nuo jų sudėtingumo. Didžioji dalis mokymo programoms skirtą laiką praleidžiama mokyklose, išskyrus, 8-15 savaičių (priklausomai nuo programos trukmės) praktinį mokymą baigiamajame kurse, įgyvendinamą įmonėje arba mokykloje, jeigu yra bazė, atitinkanti realias darbo sąlygas.

4-osios pakopos programos yra rengiamos ir tvirtinamos tokia pat tvarka, kaip ir pagrindinio profesinio mokymo viduriniu lygmeniu programos. Jos rengiamos pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus, pagrindinio profesinio mokymo programų bendruosius reikalavimus bei pagrindinio profesinio mokymo įstaigų mokymo planus, kuriuos kasmet patvirtina švietimo ir mokslo ministras. Nuo 2002-2003 mokslo metų mokymo turinys formuojamas kompetencijų bei mokymo tikslų pagrindu, kurie yra nustatyti atitinkamame profesinio rengimo standarte. Mokymo programos projektą parengia darbo grupė, kurią paskiria profesinio mokymo įstaigos direktorius. Projektas suderinamas su regioniniais Prekybos, pramonės ir amatų arba Žemės ūkio rūmais. Po to programos projektas yra pateikiamas *Profesinio mokymo metodikos centrui* vertinti.

Naujos programos vertinimas susideda iš dviejų dalių:

- Programą įvertina du ekspertai, iš kurių vienas turi būti profesinio rengimo specialistas, o kitas – darbdavių atstovas.
- Programa aptariama švietimo ir mokslo ministro skiriamoje Centrinėje profesinio mokymo programų komisijoje, veikiančioje prie Profesinio mokymo metodikos centro.

Komisijai teigiamai įvertinus programos kokybę, 3 ekspertų darbo grupė atlieka programai skirtų žmonių ir materialiujų išteklių vertinimą mokymo įstaigoje. Vėliau, Profesinio mokymo metodikos centras siunčia informaciją apie programos ir išteklių įvertinimo rezultatus į Švietimo ir mokslo ministeriją. Remdamasi šia informacija Švietimo ir mokslo ministerija priima sprendimą, ar išduoti mokyklai licenciją, ir įtraukia programą į Studijų ir mokymo programų registrą.

Programų dalykai yra skirstomi į profesinio mokymo ir bendrakultūrinius dalykus.

Pagrindiniai mokymo programų bruožai:

- Profesinio mokymo dalykai sudaro 93 proc., bendrakultūriniai dalykai (estetika, pilietinės visuomenės pagrindai ir pan.) sudaro 7 proc. bendros mokymo programos trukmės.
- Profesinis mokymas apima ir civilinės saugos bei ekonomikos ir verslo pagrindų disciplinas.
- Specialybės dalykai skirstomi į tris grupes: bazinius specialybės dalykus (modulius), specializacijos dalykus (modulius) ir gamybinę praktiką (praktinį profesijos mokymą).
- Specializacijos dalykai sudaro 10-15 proc. bendro, profesiniams dalykams skirto laiko.
- Gamybinė praktika gali būti ištisinė arba suskaidyta į atskiras dalis. Praktiniam mokymui iš viso skiriama 60-70 proc. specialybės dalykams skirtų valandų.
- Baigiamajame kurse praktinis profesijos mokymas įgyvendinamas įmonėje arba mokykloje. Praktinio mokymo trukmė priklauso nuo programų trukmės: jei 1-erių metų programa, joje praktiniam mokymui skiriamos 8 savaitės, jei 1.5 metų programa - 12 savaitių, jei 2-jų metų programa - 15 savaitių.

Vertinimo procedūra. Baigiamasis studentų kvalifikacijos vertinimas yra deleguotas socialiniams partneriams - Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Rūmai yra atsakingi už darbdavių ir profesijos atstovų skyrimą į kvalifikacijos egzaminų komisiją, kvalifikacijos egzaminų komisijos sudėties tvirtinimą, egzaminų teorijos bilietų arba testų ir praktinių užduočių bilietų parengimą (suderinant su profesinio mokymo įstaigomis). Kvalifikacijos egzaminų komisija yra sudaroma iš ne mažiau kaip trijų narių, lygiomis dalimis atstovaujančių darbdavius, profesines sąjungas ir mokymo įstaigą. Komisijos pirmininku yra skiriamas darbdavių atstovas. Toks egzaminų organizavimo būdas sudaro sąlygas turėti nacionaliniu lygiu vieningus vertinimo reikalavimus.

Studentų kompetencija vertinama kvalifikacijos egzamino metu mokymo programos pabaigoje. Egzaminas organizuojamas Švietimo ir mokslo ministerijos nustatyta tvarka. Kvalifikacijos egzaminą sudaro teorinė ir praktinė dalys. Teorinės žinios tikrinamos testo pagalba. Praktinių įgūdžių pademonstravimui atliekamos praktinės užduotys. Užduočių atlikimą stebi ir vertina Komisija. Šiuo metu mokymo programų vykdymo kokybė užtikrinama tik programų vertinimo būdu, kuris buvo aprašytas šio skyrelio pradžioje. Mokyklų inspekcija daugiausiai orientuota į administracijos tikrinimą.

Savianalizei ir išoriniu vertinimu grindžiama kokybės užtikrinimo sistema šiuo metu kuriama.

040603 Mokymosi pasiekimai

Baigusiems 4-os pakopos profesinio mokymo programas išduodamas *profesinio mokymo diplomas* (ISCED 4). Suteikta kvalifikacija atitinka trečią profesinio išsilavinimo lygmenį.

4-tosios pakopos programos (ISCED 4) baigusiems labai dažnai suteikiama ta pati kvalifikacija kaip ir baigusiems 3-čiosios pakopos programoms. Skiriasi tik būdas, kaip kvalifikacija yra įgyjama: 3-čiosios pakopos programų atveju bendrasis ugdymas bei profesinis mokymas yra integruoti, o 4-tosios pakopos programose vykdomas tik profesinis mokymas, nes studentai jau turi vidurinį išsilavinimą. Abiem atvejais galutinis rezultatas yra tas pats: absolventai turi brandos atestatą ir atitinkamą profesinę kvalifikaciją. Tik nedaug kvalifikacijų suteikiama išskirtinai baigus 4-tosios pakopos programas (pvz. fotografas, banko tarnautojas ir kt.).

Reglamentuojamų profesijų pripažinimą Lietuvos Respublikoje koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ji yra parengusi profesijų, kurios Lietuvoje priskiriamos reglamentuojamoms profesijoms, sąrašą (<http://www.darborinka.lt/files/Profesijoms/profesijos.pdf>). Šiuo metu tik viena 4-osios pakopos profesinio mokymo programa (masažisto mokymo programa) patenka į šį sąrašą. Programą vykdo dvi kolegijos.

Kvalifikacija suteikiama, jeigu visi mokomieji dalykai yra teigiamai įvertinti (4-10 balais), pagal programą yra atlikta gamybinė praktika ir kvalifikacijos egzamino (teorinės ir praktinės dalies) rezultatai yra teigiami.

4-tosios pakopos programų absolventai gali pasirinkti darbinę karjerą arba siekti aukštojo išsilavinimo (kolegijose arba universitetuose). Absolventams tolimesnio mokymosi galimybės aukštesiose mokyklose yra tokios pat, kaip ir bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų absolventų. Į aukštąsias mokyklas priimama pagal brandos atestato pažymius; kai kuriais atvejais laikomi specialūs stojamieji egzaminai.

Statistinės informacijos apie tai, ką moksleiviai veikia po mokyklos baigimo, nėra. Ypač nedaug turima informacijos apie absolventų dalyvavimą darbo rinkoje.

0407 PIRMINIS PROFESINIS RENGIMAS AUKŠTOJO MOKSLO PAGRINDINIŲ STUDIJŲ LYGMENIU

Profesinis rengimas aukštojo mokslo pagrindinių studijų lygmeniu apima aukštojo mokslo neuniversitetinių studijų programas (ISCED 5B), kurios skirtos turintiems brandos atestatą ir norintiems įgyti neuniversitetinį aukštąjį išsilavinimą. Studijų trukmė yra 3-4 metai (paprastai 120 kreditų).

Neuniversitetinių studijų programas teikia kolegijos – neuniversitetinės aukštosios mokyklos, kurios buvo įsteigtos 2000 m. pavidurinių studijų sektoriaus reformos metu. Pagrindinis reformos rezultatas – palaipsniui aukštesniųjų mokyklų atsisakymas ir neuniversitetinio aukštojo mokslo atsiradimas. *Aukštesniosios mokyklos* – įstaigos, teikiančios profesinę kvalifikaciją ir aukštesnįjį išsilavinimą. Pažymėtina, kad profesinio rengimo pavidurinio mokymo (neaukštojo mokslo) lygmeniu programas vis dar vykdo kai kurios aukštesniosios mokyklos, tačiau studentų priėmimas į aukštesniąsias mokyklas jau sustabdytas. Kai aukštesniąsias mokyklas baigs jų paskutiniai studentai, šios institucijos bus reorganizuotos į profesines mokyklas.

Aukštojo mokslo įstatymas (2000) nustatė kolegijų statusą. Pagal įstatymą „Kolegija yra aukštoji mokykla, kurioje vyrauja neuniversitetinės studijos ir studentų daugumą sudaro studijuojantieji pagal neuniversitetines studijų programas, plėtojami taikomieji moksliniai tyrimai ir (ar) taikomoji mokslinė veikla arba profesionalus menas. Kolegijos pavadinime negali būti žodžių „universitetas“ ir „akademija“. Kolegijoje rengiami specialistai praktikai, gebantys savarankiškai dirbti švietimo, kultūros, ūkio ir kitose srityse“.

Lentelė: Profesinio rengimo įstaigų aukštesniojo ir aukštojo mokslo lygmeniu skaičius (akademių mokslo metų pradžioje)

	1995-1996	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Aukštesniosios mokyklos	67	57	42	27	15
Kolegijos	-	7	16	24	27

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2004

Švietimo ir mokslo ministerijos Studijų ir mokymo programų registro duomenimis, 2003 m. buvo 269 aukštojo mokslo neuniversitetinės programos. Dauguma programų buvo verslo ir administravimo srityse.

Lentelė: Aukštojo mokslo neuniversitetinių programų skaičius pagal švietimo sritis (2003)*

Švietimo sritys (ISCED 97)	Aukštojo mokslo neuniversitetinių programų skaičius
Mokytojų rengimas ir pedagogika	31
Menai	11
Humanitariniai mokslai	10
Kompiuterija	6
Verslas ir administravimas	79
Teisė	9
Inžinerija ir inžinerinės profesijos	34
Gamyba ir perdirbimas	8
Architektūra ir statyba	16
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	9
Veterinarija	1
Sveikatos priežiūra	29
Socialinės paslaugos	11
Paslaugos asmenims	4
Transporto paslaugos	8
Aplinkosauga	3
Iš viso	269

* Švietimo sritys suskirstytos pagal Eurostat vadovą „Švietimo sritys“ (1999 m.)

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerijos Studijų ir mokymo programų registras

Lentelė: Jaunimo pirminiame profesiniame rengime aukštojo mokslo lygmeniu dalis, palyginti su bendru 20-24 m. amžiaus gyventojų skaičiumi

	1995-1996		2000-2001		2002-2003	
	Tūkst.	%	Tūkst.	%	Tūkst.	%
Bendras 20-24 m. amžiaus gyventojų skaičius	271.9	100.0	236.7	100.0	237.8	100.0
Bendras studentų aukštesniosiose mokyklose ir kolegijose skaičius, iš kurių	24.2	8.9	40.9	17.3	48.60	20.4
<i>Aukštesniosiose mokyklose</i>	24.2	8.9	37.4	15.8	22.4	9.4
<i>Kolegijose</i>	0.0	0.0	3.5	1.5	26.2	11.0

* 1990-1991 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimas. Statistikos departamentas, 2004

Lentelė: Studentų aukštesniosiose mokyklose skaičius pagal amžių ir lytį

	2002-2003											
	Amžius											
	Iš viso	17 (ir maži au)	18	19	20	21	22	23	24	25	26-29	30 (ir daugiau)
Vaikinai	8632	163	254	1077	1678	1476	866	528	385	278	868	1059
Merginos	13735	211	279	1146	2417	2278	1270	685	555	536	1828	2530
Iš viso	22367	374	533	2223	4095	3754	2136	1213	940	814	2696	3589

* 1990-1991, 1995-1996, 2000-2001, 2003-2004 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema, <http://www.svis.smm.lt>

Lentelė: Studentų kolegijose skaičius

	2002-2003											
	Amžius											
	Iš viso	17 (ir maži au)	18	19	20	21	22	23	24	25	26-29	30 (ir daugiau)
Iš viso	26236	7	1853	5169	3813	2756	1928	1460	1173	978	3108	3991

* 1990-1991, 1995-1996, 2000-2001, 2003-2004 m.m. duomenų nėra

Šaltinis: Švietimo valdymo informacinė sistema, <http://www.svis.smm.lt>

Neuniversitetinio aukštojo mokslo prestižas, lyginant su akademinio aukštojo mokslo universitetuose

Stojantieji prioritetą atiduoda universitetinėms studijoms, o ne neuniversitetinėms studijoms. Gana dažnai į kolegijas įstoja tie, kuriems nepavyko įstoti į universitetus. Daugelį metų darbdaviai taip pat labiau vertino universitetų absolventus. Vis dėlto, neuniversitetinio aukštojo mokslo prestižas, lyginant su universitetiniu aukštojo mokslo, pradėjo augti. Didelis universitetinio aukštojo mokslo prestižas lemia, kad daug jaunimo stoja į universitetus. Statistikos departamento duomenimis, 2003 m. 20.2 proc. vidurinių mokyklų abiturientų tęsė mokslą kolegijose, tuo tarpu, kai mokymąsi universitetuose pasirinko 48.6 proc. vidurinių mokyklų abiturientų. Tačiau, palyginti su ankstesnių metų duomenimis (2002 m.), kolegijas pasirinkusių abiturientų dalis padidėjo (2002 m. kolegijas pasirinko 17.6 proc. abiturientų), tuo tarpu, kai universitetus pasirinkusių absolventų sumažėjo (2003 m. – 52.3 proc. abiturientų).

040701 Stojimo reikalavimai

Į aukštąsias mokyklas priimami asmenys su viduriniu išsilavinimu (turintys brandos atestatą). Apribojimų pasirinkti programą nėra. Į aukštąsias mokyklas priimama pagal brandos atestato pažymius; kai kuriais atvejais laikomi specialūs stojamieji egzaminai. Stojantieji gali pasirinkti kolegiją ir programą, tačiau jie turi laimėti konkursą, kadangi tiek į valstybės finansuojamas vietas, tiek į studijuojančių savo sąskaita vietas priimamų studentų skaičius valstybinėse kolegijose yra reguliuojamas. Nacionaliniu lygmeniu rekomendacijų į stojimo reikalavimus įtraukti ankstesnę profesinio mokymo patirtį nėra. Vis dėlto, dauguma kolegijų į savo vidines priėmimo sąlygas įtraukia taisykles, kaip įskaityti turimą stojančiojo kvalifikaciją.

Dauguma studijų programų teikiama keliose kolegijose. 3 programas vykdo tik viena kolegija: veterinarijos studijų programa teikiama tik Vilniaus kolegijoje, miškų ūkio studijų programa teikiama tik Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijoje, o aplinkosaugos ir ekologijos studijų programa teikiama tik Utenos kolegijoje.

040702 Studijų programos

Studijų programas rengia kolegijos. Programos, kurias baigusiems suteikiamos valstybės lygiu pripažįstamos kvalifikacijos, privalo būti parengtos pagal atitinkamus reikalavimus ir patvirtintos pagal žemiau aprašytą procedūrą.

Bendrieji studijų programų reikalavimai suformuluoti Aukštojo mokslo įstatymo 42 straipsnyje: *“Pagrindinių studijų programos turi atitikti atitinkamos studijų krypties reglamentą, kurį tvirtina Ministerija. Studijų krypties reglamente nustatomi visų tos krypties studijų programų bendrieji reikalavimai, bendrojo socialinio ir humanitarinio (ar gamtos mokslų ir matematikos bei informatikos), mokslo ar meno srities pagrindų ir mokslo ar meno krypties specialaus lavinimo dalykų santykis, bendrieji praktinių įgūdžių formavimo reikalavimai, pagrindiniai kvalifikaciniai reikalavimai akademiniam ir profesiniam personalui”*. Šiuo metu Reglamentai parengti chemijos, geografijos, geologijos, filosofijos, matematikos, psichologijos ir technologijos mokslų (inžinerijos) studijų sritims (http://www.mokslas.lt/index.cgi?menu_item). Jeigu studijų krypties reglamentas dar nėra parengtas, kolegijos, rengdamos programas, remiasi švietimo ir mokslo ministro patvirtintais Nuosekliųjų studijų programų nuostatais. Programos taip pat turi atitikti atitinkamą profesinio rengimo standartą. Naujos programos teikiamos Studijų kokybės vertinimo centrui (SKVC). Centras organizuoja programos ir programos įgyvendinimui reikalingų išteklių ekspertizę. Jeigu vertinimo išvados yra teigiamos, SKVC rekomenduojant, programos patvirtinamos švietimo ir mokslo ministro įsakymu ir įregistruojamos Studijų ir mokymo programų registre.

Paprastai neuniversitetinių studijų programos apimtis yra 120 kreditų (dieninės 3 metų trukmės studijos). Jeigu kreditų apimties nepakanka visiems studijų programos tikslams pasiekti ir profesinėms kvalifikacijoms įgyti, nustatoma didesnė (bet ne daugiau kaip 160 kreditų) programos apimtis.

Studijos daugiausiai vyksta mokymo įstaigoje. Organizuojamos vakarinės ir neakivaizdinės studijos.

Praktinis mokymas (įskaitant profesinės veiklos praktiką) turi sudaryti ne mažiau kaip trečdaliį neuniversitetinių studijų programos apimties. Kiti pagrindiniai studijų programų bruožai:

- bendrieji ir profesinių studijų teorinių pagrindų dalykai turi sudaryti ne mažiau kaip 25 proc. viso studijų programos laiko (30 kreditų);
- programos dalykai, skirti atitinkamai profesinei kvalifikacijai įgyti, turi sudaryti ne mažiau kaip 33 proc. viso studijų programos laiko (40 kreditų);
- profesinės specializacijos dalykai turi sudaryti ne mažiau kaip 8 proc. viso studijų programos laiko (10 kreditų);
- profesinės veiklos praktika turi sudaryti ne mažiau kaip 17 proc. viso studijų programos laiko (20 kreditų);
- baigiamasis darbas (jeigu jis programoje numatytas) turi sudaryti ne mažiau kaip 5 proc. viso studijų programos laiko (6 kreditai).

Kolegijų sektorius yra labiausiai pažengęs diegiant modernius studijų kokybės užtikrinimo mechanizmus Lietuvoje. Jau steigiant kolegijų sistemą, prieš atliekant išorinį kolegijų pasirengimo vykdyti neuniversitetines studijas vertinimą, kolegijos turėjo atlikti savianalizę. Kaip suformuluota Aukštojo mokslo įstatyme, siekiant nustatyti per 4 metus padarytą pažangą, 2004 m. pradėtas kolegijų veiklos kokybės išorinio vertinimo ciklas. Vienas iš vertinimo kriterijų yra veiksminga vidinė veiklos kokybės užtikrinimo sistema.

040703 Mokymosi pasiekimai

Baigusiems aukštojo mokslo neuniversitetines studijas išduodamas aukštojo mokslo diplomas (ISCED 5). Suteikta kvalifikacija atitinka penktą profesinio išsilavinimo lygį.

Keletas kvalifikacijų, suteikiamų baigus sveikatos, švietimo arba socialinių paslaugų srities programas, leidžia užsiimti reglamentuojama veikla (t.y. šios kvalifikacijos patenka į reglamentuojamų profesijų sąrašą):

- Akušerė;
- Auklėtojas;
- Bendrosios praktikos slaugytojas;
- Burnos higienistas;
- Dantų technikas;
- Dietistas;
- Ergoterapeutas;
- Framakotechnikas;
- Gydytojo odontologo padėjėjas;
- Kineziterapeutas;
- Masažistas;
- Mokytojas;
- Socialinis pedagogas;
- Socialinis darbuotojas.

Neuniversitetinių studijų programų absolventai gali pasirinkti darbinę karjerą arba tęsti studijas universitetuose. Kol kas dar nėra sukurta sistema kolegijų absolventams tęsti studijas universitetuose, perkeliant ankstesniųjų studijų kreditus.

Statistinės informacijos apie tai, ką kolegijos absolventai daro baigę studijas, nėra. Ypač nedaug turima informacijos apie absolventų dalyvavimą darbo rinkoje.

0408 INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Country Monograph Lithuania, 2002

Švietimas 1998. Statistikos departamentas, 1999

Švietimas 2003. Statistikos departamentas, 2004

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, 2003

Finansavimas: Investicijos į žmonių išteklius. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2003

Jaunimo mokyklos bendrieji nuostatai, 2000

Profesijos pedagogai Lietuvoje. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2002

Aukštojo mokslo įstatymas, 2000

Profesinio rengimo įstatymas, 1997

Profesinio rengimo baltoji knyga, 1999

Lithuania: Policy Note on Financing Education, with Particular Reference to Higher Education. Martin Godfrey, 2004

Pagrindinio profesinio mokymo lėšų skaičiavimo metodika, 2003

Pagrindinio profesinio mokymo kvalifikacijos egzaminų tvarka, 2003

Naujienos švietimo ir užimtumo politikoje. Profesinio mokymo metodikos centro Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2003

Neuniversitetinių studijų rezultatų vertinimo nuostatai, 2002

Statistikos metraštis. Statistikos departamentas, 1998, 2003, 2004

Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004

Nuosekliųjų studijų programų nuostatai, 2000

Pedagogų rengimo koncepcija, 2004

Pagrindinio profesinio mokymo įstaigų mokymo planai, 2003

Profesinio rengimo reformos Lietuvoje chronologija, 1990-2003 (ištrauka iš šalies Išteklių dosjė, įteiktos Cedefop, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą), <http://www.etf.eu.int>

Tinklalapiai:

Švietimo ir mokslo ministerija: <http://www.smm.lt>

Teisinių dokumentų duomenų bazė. LR Seimas: <http://www3.lrs.lt/DPaieska.html>

Statistikos departamentas: <http://www.std.lt>

Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS): <http://www.aikos.smm.lt>